

Nederlaag en vergelding

Thomas de Backer (1892-1970) in en na de Tweede Wereldoorlog¹

Gui van Gorp

Het verhaal van de Tweede Wereldoorlog en zijn gevolgen is in België nog steeds een moeilijk verhaal. Er werd en wordt weliswaar de laatste decennia behoorlijk wat gepubliceerd over de thema's 'bezetting, collaboratie en repressie' maar niet steeds even ernstig, zorgvuldig. En helaas ook niet steeds met de nodige afstand en/of nuance. Voor een deel vindt die soms ronduit belabberde kwaliteit een verklaring in het 'herdenkend' karakter van nogal wat publicaties die daardoor al meteen onder tijdsdruk staan. Dat neemt soms de vorm aan van een (eerder meer dan minder) commerciële uitgever ter gelegenheid van 50 jaar dit of 75 jaar dat of een comité *ad hoc* dat de schijnwerpers zoekt. En zelfs het Centrum voor de Studie van Land en Volk van de Kempen ontsnapte niet helemaal aan die kalenderdwang. Maar precies daardoor kreeg ik de gelegenheid u enkele bevindingen voor te leggen van een onderzoek dat reeds begon in het midden van de jaren '70 van vorige eeuw. Ik maakte immers aan de KU Leuven bij de professoren Lode Wils en Louis Vos mijn licentiaatsverhandeling over 'Thomas de Backer en zijn Katholieke Vlaamse Volkspartij (1925-1932)' en ook nadien nog bleef het thema me boeien en bezighouden. Een aantal onderzoeksresultaten werden in de voorbije decennia reeds gepubliceerd².

Thomas de Backer in 1940 (verzameling GvG)

¹ In verkorte vorm uitgesproken op het 54ste Algemeen-Kempisch Congres, georganiseerd door het CSLVK in samenwerking met de Turnhoutse Taxandriakring, dat op zaterdag 5 oktober 2019 plaatsvond in 't Wijnhuis in Geel en gewijd was aan 'De Kempen en de Tweede Wereldoorlog'.

² Guido van GORP. **Thomas de Backer en de Katholieke Vlaamse Volkspartij in het arrondissement Turnhout tot 1932. Bijdrage tot de geschiedenis van de Vlaamse Beweging in de Kempen.** Onuitgegeven licentiaatsverhandeling. Leuven, 1981.

G. van GORP. **De Vlaamse Beweging in Turnhout van 1840 tot 1940. Een eeuw partijvorming rond de taalstrijd in een provinciestadje.** In: H. de KOK en E. van AUTENBOER (red.). **Turnhout, groei van een stad.** Turnhout, 1983, p. 337-364.

Zie ook mijn lemmata (o.a. **BACKER, Thomas de** en **KATHOLIEKE VLAAMSCHE VOLKSPARTIJ TURNHOUT (KVV)**) in de **Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging.** Tielt, 1998.

Eerste Wereldoorlog en jaren '20

De familie De Backer was afkomstig uit Geel maar de jonge Thomas werd op 3 april 1892 geboren in Mol en groeide daar op in een niet onbemiddelde burgerlijke familie waar zijn ouders aan het Statieplein (zoals dat toen nog heette) rechtover het station het 'Hôtel du Commerce, Restaurant – Handelshof, spijs- en drankhuis' uitbaatten. Hij studeerde in Aalst aan het jezuietencollege en later voor onderwijzer aan het 'Pensionnat Saint-Berthuin' van de Broeders der Christelijke Scholen in Malonne (bij Namen) en was in 1909 in zijn geboortedorp (mede)stichter en spilfiguur van de studentengilde 'Vlaamsch en Volksch'. Vanaf september 1912 gaf hij les aan de gemeentelijke jongensschool in Mol en was toen al politiek actief op arrondissementeel niveau in de katholieke partij en zuil.

De 'ideologische' krachtlijnen en de evolutie daarvan bij Thomas de Backer waren:

- 1) Een vrij snelle evolutie van een studentikoos flamingantisme via zijn frontervaring van 1916 tot 1918 in het Belgisch leger aan de IJzer³ tot een uitgesproken anti-Belgisch Vlaams-nationalisme tijdens het interbellum. Het is interessant op te merken dat van Groot- of Heel-Nederlandse accenten bij De Backer nauwelijks sprake is. Dat was wel het geval bij de man die een aantal jaren zijn rechterhand was in de uitbouw van de Katholieke Vlaamse Volkspartij (voortaan KVV), de Geelse germanist en jurist Leo Wouters⁴ (1902-1987), die echter vanaf 1932 geen rol meer speelde in de Kempen wegens zijn huwelijk en verhuis naar Gent.
- 2) Een overtuigd en uitdrukkelijk beleden katholicisme dat in zoverre antiklerikaal was dat De Backer en zijn KVV meer dan één robbertje uitvochten met de (hogere) Belgische clerus, daarbij gesteund door een schare lagere geestelijken, zowel regulieren (jezuïeten en norbertijnen) als seculieren (zeg maar: pastoors en onderpastoors). Het hoogtepunt daarvan was zeer zeker de kiesstrijd van 1929 toen een open conflict met kardinaal J.E. van Roey noopte tot de publicatie van het pamflet **Ons Verweer**. Daarvoor zorgde de Turnhoutse papierfabrikant Jan van Mierlo (1888-1977) die tot het begin van de jaren '30 de belangrijkste geldschieter achter de partij was.
- 3) Een even vaak als krachtig geformuleerd anti-militarisme (en zelfs pacifisme) dat het gevolg was van zijn oorlogservaringen aan de IJzer waar hij rond Pasen 1916 als vrijwilliger naartoe was getrokken. Het is een voortdurend opduikend thema dat ook in de levensgeschiedenissen van wellicht duizenden andere oud-strijders kan teruggevonden worden en dat vorm kreeg in het Verbond Vlaamse Oud-Strijders. Van dat Verbond VOS heeft Thomas de Backer, naast de Turnhoutse katholiek Alfons van Hoeck (1890-1957) en de eveneens uit Turnhout afkomstige nationalistische agitator Ward Hermans (1897-1992), tientallen afdelingen helpen stichten in de Antwerpse Kempen en daarbuiten.
- 4) Afkomstig uit de geledingen van de katholieke partij maar niet verkozen op de kamerlijst van 1921 maakte De Backer zich in 1925 daarvan los. Uit electoraal

³ De Backer bracht het tot eerste wachtmeester bij de artillerie en werd driemaal gedecoreerd.

⁴ Gui van GORP. **Dr. Leo Wouters en de Vlaamse Beweging in de Kempen**. In: **Hulde-schrift Dr. Leo Wouters**, S.I., 1982, p. 14-20.

Pieter-Jan VERSTRAETE en Kris BARREZEELE. **Ten huize van: Leo Wouters**. In: **Vlaamse portretten**, Antwerpen, 1985, p. 81-107.

ongeduld stelden niet weinigen, maar zelf was hij duidelijk aarzelend en weifelend. Hij nam toen het voortouw of – juister! - kreeg dat min of meer in de handen gelegd door een schare jonge, radicale studenten en onderwijzers die ook zorgden voor de contacten met gelijkgestemden buiten de Kempen. Op de eerste plaats ging het daarbij om de Antwerpse Frontpartij waarmee de lijst De Backer apparenteerde. Zijn eigen partij (KVV) en weekblad *De Nieuwe Kempen* (eerste nummer op 11 juli 1925, laatste nummer op 10 mei 1940) waren daarbij de adequaat ingezette middelen om uit te groeien tot een stevige concurrent van de katholieke partij. De KVV en De Backer voelden zich trouwens uitdrukkelijk geroepen om daarvan in de plaats te treden. Zij was dan ook overduidelijk altijd en overal de grootste concurrent en bitterste tegenstander. Op lokaal niveau bleek de socialistische partij, de Belgische Werklieden Partij, niet zelden een coalitiepartner. Dat brengt ons bij de vijfde rode draad in dit al te schematisch maar noodzakelijk kort overzicht.

- 5) Dat is zijn oprechte en zelfs radicale sociale en democratische overtuiging. Die blijkt niet enkel al uit de naam van zijn partij, de KVV, voordat deze opging in het Vlaamsch Nationaal Verbond (voortaan VNV), ze spreekt ook uit honderden grotere en kleinere artikels van De Backer, in zijn eigen blad en elders in de bevriende persorganen en – niet te vergeten want hij was daarmee een van de eerste politici in de Kempen - zijn uitgebreid dienstbetoon als volksvertegenwoordiger.

De jaren '30

Het binnenleiden van Thomas de Backer en zijn partij in het VNV na zijn stichting in oktober 1933 was dus beslist geen sinecure voor de leiding daarvan. Die nieuwe formatie was immers godsdienstig neutraal en nam de uiterlijke kenmerken aan van de succesvolle rechtse en extreemrechtse stromingen die overal in Europa het licht zagen (met uniformen, laarzen en koppelriemen). Dat zinde de christen-democraat en anti-militarist De Backer allerminst. Hij zou dan ook nog tegenspartelen tot december 1934 eer hij zijn KVV structureel liet opgaan in het VNV. *De Nieuwe Kempen*, het weekblad waarvoor De Backer in 1932 nog zo'n bittere strijd had uitgevochten met zijn *compagnon de route* van het allereerste uur, Jan van Mierlo was trouwens het enige persorgaan dat niet opging in het VNV-weekblad *Strijd*⁵.

Maar zelfs zijn persoonlijke vriendschapsband met VNV-leider Staf de Clercq (1884-1942) kon niet beletten dat het meermaals tot gespannen verhoudingen en eenmaal zelfs tot een open breuk kwam met de nieuwe partij⁶. Slechts op de vooravond van de verkiezingen van november 1936 werden de plooiën min of meer glad gestreken. Toch bleef De Backer mentaal niet minder dan vroeger afstand houden van de partijleiding. Zo veel hij kon, benadrukte hij stelselmatig zijn unieke positie van Kempens 'stemmenkanon' en bleef hij vasthouden aan 'zijn' weekblad. Het gevolg daarvan was dat Thomas de Backer voor het VNV weliswaar volstrekt onmisbaar was in zijn regio maar dat hij in de hogere cenakels van de partij nauwelijks meetelde

⁵ G. van GORP. **Het geschil Thomas De Backer – Jan Van Mierlo 1930-1932. De strijd tussen federalisten en Grootnederlanders in de Kempense microcosmos.** In: *Taxandria*, Nieuwe Reeks LVII, 1985, p. 169-183.

⁶ Gui van GORP. **Mijn leider, mijn vriend! De verhouding Staf de Clercq – Thomas de Backer tijdens het interbellum.** In: Pieter Jan VERSTRAETE (red.), *Cahiers Staf de Clercq*, nr. IX, 2015, p. 8-38.

wegens onvoldoende soepel en niet helemaal op dezelfde ideologische lijn. Samengevat: in zijn Kempen, aan de rand van het land, voerde hij een politiek van min of meer *splendid isolation*.

Daarvan krijgen we in volle mobilisatietijd, in het vroege voorjaar van 1940, nog een sprekend voorbeeld. In zijn weekblad pleitte De Backer vanuit zijn pacifistische overtuiging toen niet enkel voor een strikte Belgische neutraliteitspolitiek, die officieel de lijn was van de regering en koning Leopold III, maar zelfs (in dat kader) voor een verzoening tussen België en Vlaanderen⁷! En dat was nota bene op het zelfde moment dat een kleine kern van de VNV-leiding in het geheim de zogeheten 'Militaire Organisatie' opzette en trachtte te implementeren in het Belgisch leger⁸. Dat was een vrij amateuristische (en trouwens weinig succesvolle) poging om - nog voor het uitbreken van de vijandelijkheden en naar het model van de Frontbeweging in de Eerste Wereldoorlog - in het Belgisch leger een organisatie (met subversief karakter) op te richten waarmee op het gepaste moment de Belgische regering of later de Duitse bezetter onder druk konden worden gezet c.q. overbluft met de impact van het VNV op de bevolking. Voor zover het beschikbaar bronnenmateriaal ons dat momenteel toelaat, kunnen we stellen dat De Backer daar op geen enkel ogenblik en op geen enkele wijze bij betrokken was.

Oorlog

Als op 10 mei 1940 met de Duitse inval in de Lage Landen een einde komt aan de 'Schemeroorlog' die sinds september 1939 bestond tussen Duitsland enerzijds en Frankrijk en Groot-Britannië anderzijds komt het Belgisch parlement in spoedzitting bijeen in Brussel. Diezelfde ochtend zijn echter ook honderden 'verdachten' (onder wie een 30-tal VNV'ers) opgepakt door de Belgische politie, Rijkswacht en Staatsveiligheid. Staf de Clercq en Ward Hermans worden in Brussel in het Huis der Natie aangehouden⁹. De Backer ontsnapte aan dat lot door ongezien langs een achterdeur te verdwijnen¹⁰.

Na de Achttiendaagse Veldtocht was de politieke verwarring in het land volledig en die zou maar geleidelijk aan wegebben op het einde van die merkwaardige zomer. Het mag dus wel opvallend maar nauwelijks eigenaardig heten dat in augustus 1940, wanneer het VNV een politieke verruimingsoperatie (de zgh. Volksbeweging) lanceerde, we op de lijsten die het dagblad *Volk en Staat* publiceerde wel de naam van Jan van Mierlo aantreffen maar niet die van Thomas de Backer. Dat zou op het eerste zicht kunnen liggen aan het feit dat hij als VNV-volksvertegenwoordiger en dus (?) partijlid kon worden verondersteld daarvan sowieso reeds deel uit te maken. Toch leek er wel iets meer aan de hand. Wellicht mogen we zijn volkomen passieve houding in de tweede helft van 1940 beschouwen als een vorm van obstructie,

⁷ Cf. *De Nieuwe Kempen*, 27.I.1940, p. 1 en 10.II.1940, p. 1. De Backer had de volstrekte neutraliteit van het land, die ook de lijn was van de Vlaams-nationalistische oudstrijders, ruim een half jaar voordien al verdedigd in zijn weekblad en was toen nog instemmend geciteerd in *Volk en Staat*, 10.VII.1939.

⁸ **België in de Tweede Wereldoorlog**. Dl. V: Maurice de WILDE, **De Kollaboratie I**. Antwerpen-Amsterdam, 1985, p. 63-73 en Jef van DINGENEN. **Zijn doel, zijn middelen. Staf De Clercq, het V.N.V. en de collaboratie**. Aalst-Antwerpen-enz., 1985, p. 301-412.

⁹ Frank SEBERECHTS. **De weggevoerden van mei 1940**. Antwerpen, 2014.

¹⁰ Verklaring zr. Maria Hubertina (in de wereld Bernarda Lamers, de oudste zus van Pol Lamers en nicht van De Backer) (1909-1996) aan GvG, 19 augustus 1977.

ingegeven door zijn persoonlijke huiver voor 'een tweede activisme'. Feit is dat De Backer – wellicht op het einde van dat jaar – als arrondissementsleider werd vervangen door de wat kleurloze Geelse industrieel Karel Pelgroms (1899-1964), sinds 1936 de tweede VNV-volksvertegenwoordiger van het arrondissement Turnhout. Deze 'boodschap' en een privé-bezoek van Staf de Clercq hadden wel effect: begin 1941 trad De Backer toe tot de Volksbeweging, waarvan de werking toen door de Duitsers overigens al praktisch was lamgelegd¹¹.

Op 27 april 1941 sprak Staf de Clercq in Turnhout voor de VNV'ers van de Kempen en na hem voerde ook Thomas de Backer het woord. Terugblikkend op zijn vooroorlogse strijd en zoals wel vaker verwijzend naar de strijd van de brigands tegen de Franse bezetter in 1798, riep hij op tot eenheid. We citeren: 'Want thans MOET er een einde gesteld worden aan alle partijtwisten'¹². Een maand later werd Karel Pelgroms 'met veel tam-tam' (zo schreef het de na-oorlogse landelijke pers) aangesteld als burgemeester van Geel. Uit hetzelfde krantenartikel vernemen we: 'Zijn boezemvriend, Thomas Debacker, sprak toen een lawaaijige rede uit'¹³. De Backer zelf werd een paar maanden later, op 28 juni 1941, oorlogsburgemeester van Mol, in opvolging van de katholieke L. Henri Cardinaels (1874-1943). Was dit een bewuste keuze van De Backer om - in de relatieve luwte van zijn geboortedorp maar anderzijds zijn verantwoordelijkheid toch niet helemaal ontlopend – min of meer af te wachten wat de tijd en het verloop van de oorlog zouden met zich brengen?

Collaboratie

Als we kijken naar de vele en uiteenlopende motieven die een individu de niet ongevaarlijke weg van de samenwerking met de bezetter op kon sturen, en de vele vormen die deze samenwerking kon aannemen, zouden we wellicht al te lapidair kunnen stellen: dé collaboratie bestond niet. Eerder was immers het omgekeerde waar! Er waren zoveel collaboraties als er collaborateurs waren. Want zelfs als we de geschiedenis van de collaboratie in dit land proberen te schrijven via de met de vijand samenwerkende groepen of partijen (oude als het VNV en Rex, nieuwe als de DeVlag) valt evenzeer die enorm uiteenlopende gradatie, de aard ervan en de evolutie in de tijd geweldig op.

De Vlaamse collaboratie verschilt bovendien wezenlijk van die in ongeveer alle andere bezette landen, het zuiden van België (dat we vandaag Wallonië noemen) inclusief. De hoofdreden daarvoor ligt in het feit dat er in Vlaanderen reeds een niet onbelangrijke prelude was geweest tijdens de Duitse bezetting van de Eerste Wereldoorlog, het zgn. activisme. Na de oorlog kon die weinig succesvolle collaboratie vanwege de triomfantelijk terugkerende Belgische overheid op een stevige (maar alles bij elkaar beheerste) repressie rekenen. Door de effectvolle Vlaams-nationale propaganda tijdens het interbellum raakte echter een steeds ruimer deel van de publieke opinie overtuigd van het onrechtvaardig karakter van die

¹¹ Zijn vriend Ward van Baelen (1901-1984) die hem rond de jaarwisseling 1940/41 in Mol bezocht, kreeg als antwoord op zijn vraag of hij dacht nu de goede kant te hebben gekozen: 'Wat wilt ge? Ik heb tot nu gewacht maar Staf de Clercq laat me niet los! Hij dringt aan, ik ben zijn vriend. Ik kan dat niet loslaten, nu moeten we kleur bekennen!' Mededeling Ward van Baelen aan GvG, 21 mei 1982.

¹² *Volk en Staat*, 29.IV.1941, p. 1 en 5.

¹³ *Volksgazet*, 8-9.III.1947, p. 6.

repressie. Het tienjarig verblijf van de filoloog August Borms¹⁴ (1878-1946) in de Leuvense gevangenis is daarvan de haast mythische exponent. Maar door dat activisme en de nasleep ervan was de Vlaamse Beweging definitief een huis met meerdere kamers geworden. En de bewoners ervan waren in een haast voortdurende broederstrijd gewikkeld: minimalisten tegen maximalisten of belgicisten tegen Vlaams-nationalisten, zoals de termen stilaan gemunt raakten. De collaboratie in Vlaanderen in de Tweede Wereldoorlog heeft dus meer dan elders historische wortels in met name de reeds decennia woekerende emancipatorische - zeg maar nationalistische - stromingen. En naarmate de jaren voorbij gingen, werden die (vooral verbaal) steeds radicaler tot ze in de jaren '30 vaak de uiterlijke vormen aannamen van wat velen vandaag – o.i. onterecht - nog steeds als de essentie ervan beschouwen.

Militaire en andere samenwerking met de bezetter

De zich voortslepende oorlog, de Duitse bezetting en de collaboraties in Vlaanderen en Wallonië kregen er een dimensie bij na de Duitse inval in de Sovjetunie in juni 1941. Nauwelijks drie weken na het van start gaan van Operatie Barbarossa publiceerde het VNV-dagblad *Volk en Staat* op de eerste pagina een artikel van de hand van Thomas de Backer, met een - thematisch weinig relevante - portretfoto van hemzelf. Het droeg de veelzeggende titel: 'Het anti-bolsjewistische Vrijwilligersregiment moet onze trots worden. Aan de jonge mannen van Vlaanderen'¹⁵. Zou het de eigen vrije keuze van De Backer zijn geweest dat dit artikel op de eerste pagina verscheen en zou hij zelf die titel aangeleverd hebben en die foto? Of was het een zoveelste poging van bepaalde personen en geledingen binnen het VNV om de man die nog steeds symbool stond voor het Vlaams-nationalisme in de Kempen verder en dieper mee in het Nieuwe Orde-bad te trekken?¹⁶ Feit is dat het haast een jaar zou duren voor De Backer zich over dit thema weer liet horen.

Tijdens zijn naoorlogs proces voor de krijgsraad van Antwerpen in 1948 verklaarde oorlogsgouverneur Frans Wildiers (1905-1986) dat in 1942, toen na de interimarissen Jan Grauls (1887-1960) en Arthur Heylen (1898-1972), secretaris-generaal van Binnenlandse Zaken Gerard Romsée (1901-1976) een nieuwe gouverneur moest aanduiden voor de provincie Antwerpen, hij eerst De Backer wilde benoemen¹⁷. Wij vermoeden dat het De Backer zelf was die uiteindelijk weigerde en zo werd het Wildiers. Heeft dat intermezzo hem op een idee gebracht? Het lijkt er alleszins toch sterk op dat De Backer het provinciale niveau stilaan begon te zien als een uitweg voor de grote en kleine problemen waar een oorlogsburgemeester mee

¹⁴ Christine van EVERBROECK. **August Borms. Zijn leven, zijn oorlogen, zijn dood. De biografie.** Antwerpen, 2005; Jos VINKS. **Borms.** Brecht-Antwerpen, 1974.

¹⁵ *Volk en Staat*, 16.VII.1941, p. 1. Volgens *Het Laatste Nieuws*, 23.VIII.1941 zou De Backer samen met de Hasseltse burgemeester Jef Deumens de dag nadien spreken op een werfmeeting voor het Vlaams Legioen in Leopoldsbuurg. Nadere gegevens daarover hebben we evenwel niet.

¹⁶ Dat was de – o.i. wellicht correcte - mening van Emeric van den Heuvel (1914-1994) met wie we in 1980 en 1993 talloze erg boeiende gesprekken over de collaboratie en de repressie voerden. Deze zeer verstandige en bijzonder hoffelijke man was tijdens de Tweede Wereldoorlog bestuurder van de VNV-kaderschool, afdelingsleider Propaganda van het VNV en had de centrale leiding van VOJO. Later kwam hij via de *Kinderlandverschickung* (KLV) in de hoogste leiding van de DeVlag terecht.

¹⁷ *Gazet van Antwerpen*, 8.X.1948.

geconfronteerd werd. Op 29 december 1941 werd hij, in vervanging van de katholiek C.M. 'Louis' Clerckx (1893-1945) die een Duits ambtsverbod gekregen had, lid van de Antwerpse bestendige deputatie¹⁸. Twee weken later, op 10 januari 1942, nam hij ontslag als burgemeester van Mol. Hij bleef daar weliswaar schepen en werd voorzitter van het gemeentelijk comité van Winterhulp¹⁹ maar werd als burgemeester opgevolgd door zijn neef Victor Polydore 'Pol' Lamers²⁰ (1913-1995), wat omwille van diens jeugdige leeftijd niet helemaal naar de zin was van provinciegouverneur Grauls²¹. Eén en ander zal ongetwijfeld in samenspraak met of op aanraden van zijn trouwe partijganger en medestander van het eerste uur, Arthur Heylen uit Herenthout, zijn gebeurd, welke laatste zijn provinciale sporen reeds ruimschoots verdiend had. Als bestendig afgevaardigde werd De Backer meteen ook voorzitter van de Antwerpse Provinciale Cultuurdienst, dat een nieuw orgaan voor een nieuwe tijd wilde zijn²².

In die functie zou De Backer in het voorjaar van 1943 in scherp conflict komen met een aantal langjarige leden van de bijna twintig jaar oude Provinciale Commissie voor Geschiedenis en Volkskunde. In de vergadering van 11 maart peilde K.C. Peeters²³ – eerst nog voorzichtig – naar de bedoelingen van de VNV-gedeputeerden De Backer en Heylen. Hij vreesde met name dat de commissie door een zevental nieuwe leden, min of meer gearachuteerd vanuit het VNV en de DeVlag of daarmee sympathiserende middens, genoyauteerd zou raken waarbij hij vooral het argument van het wetenschappelijk niveau beklemtoonde. Vier weken later, op 8 april, nam Ger Schmook²⁴ de kritiek van Peeters over en legde De Backer opnieuw het vuur aan de schenen met o.a. hoog oplopend gesteggel omtrent het verslag van de vorige vergadering. Het bleek ondertussen steeds duidelijker dat het de bedoeling was de

¹⁸ *Volk en Staat*, 31.XII.1941, p. 1(A) en 1-2.I.1942, p. 3(A).

¹⁹ Archief Kamer van Volksvertegenwoordigers, dossier 'Debacker, Thomas'.

²⁰ Net als zijn vader André, zijn oom Thomas en zijn broers Jozef, Henri, Thomas en Louis was ook hij onderwijzer van opleiding. In mei 1942 volgde hij zijn oom op als burgemeester van Mol en kreeg daar de bijnaam 'Polleke Spriet'. Hij was lid van de DM/ZB en droeg bij gelegenheid het zwarte uniform. Hij zou burgemeester blijven tot 15 september 1944 en werd dan vervangen door Alfons de Clercq. Ook op zijn proces voor de Turnhoutse krijgsraad in april 1947 getuigde Jos Berghmans tegen hem maar kon toen niet meer bevestigen of hij door De Backer of Lamers verklikt was! Substituut-krijgsauditeur A. van den Brulle vroeg en bekwam zeven jaar gevangenisstraf, vonnis dat in september 1947 in Antwerpen door het krijgshof bevestigd werd.

²¹ Nico WOUTERS. *Oorlogsburgemeesters 40/44. Lokaal bestuur en collaboratie in België*. Tielt, 2004, p. 192.

²² Bruno de WEVER. *Greep naar de macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde. Het VNV 1933-1945*. Tielt-Gent, 1994, p. 444.

²³ Karel C. Peeters (1903-1975) was van opleiding onderwijzer maar werd vooral bekend als volkskundige en bij een ruim publiek met zijn *Eigen Aard. Grepen uit de Vlaamsche folklore* dat in 1946 verscheen en vele malen herdrukt werd. Tussen 1940-1943 was hij kabinetschef van de Antwerpse burgemeester Leo Delwaide (1897-1978) en daarna conservator van het Vleeshuis. Na de oorlog werd hij stadssecretaris en bouwde zijn academische loopbaan uit (1946-1974) aan de KU Leuven. Cf. Erik VANDEWALLE en Stefaan TOP. Art. **PEETERS, Karel C.**, in: *NEVB*, dl. II, p. 2411-2412.

²⁴ Ger E.K. Schmook (1898-1984) was ook oorspronkelijk onderwijzer maar werd al gauw een gedegen bibliotheektechnicus, conservator van het Museum van de Vlaamse Letterkunde (1937-1963), directeur van de Stedelijke Middelbare School voor Opleiding van Bibliotheek-, Archief- en Museum personeel in Antwerpen (1945-1963) en directeur van de Stedelijke Bibliotheken te Antwerpen (1945-1963). Helaas is over deze episode uit het verleden van de Provinciale Commissie voor Geschiedenis en Volkskunde niets te vinden in zijn in 1976 uitgegeven *Stap voor stap langs kronkelwegen. Gedenkschriften*. Cf. Emiel WILLEKENS en Martina de MOOR. Art. **SCHMOOK, Ger (eigenlijk Gerard) E.K.**, in: *NEVB*, dl. III, 2709-2711.

oude commissie af te schaffen. Op 15 juli vond barstte de bom: er volgde een rommelige lawine van allerlei ontslagen en dat was meteen de laatste zitting van de commissie die niet werd opgeheven of opgedoekt maar gewoon niet meer samen kwam. Dat was wellicht de meest efficiënte vorm van obstructie die toen denkbaar en mogelijk was. In de praktijk leek het dus enkel maar of De Backer – die zou verklaard hebben 'dat de commissie moest verdwijnen ofwel opgeslorpt worden in de "nieuwe orde" en plaats moest nemen in de rangen van het "geordend cultuurleven" – zijn slag had thuis gehaald²⁵.

Vanuit de voor het grote publiek wellicht wat vage positie van député maar anderzijds vanuit zijn katholieke en anti-communistische overtuiging stond De Backer ondertussen dus onmiskenbaar met beide voeten in de collaboratie. Getuigen daarvan ook een drietal artikels in *Volk en Staat* met oproepen voor het Oostfront. Laten we slechts verwijzen naar de sprekende titel van zijn artikel op de voorpagina van het nummer van 8 april 1942: 'Terwijl ons volk strijdt. Waar blijven de intellectueelen?'. In dit erg bitter artikel herinnerde hij o.a. aan het feit dat hij bij zijn strijd in de jaren '20 en '30 in de Kempen nooit voluit de openlijke medewerking van de Vlaamsgezinde intellectuelen gekregen had en hij gaf toe dat de wrok daarover in hem nog nawerkte. Maar er was niet alleen de militaire collaboratie waarvoor de ooit zo principiële pacifist nu ronselde... In het voorjaar van 1942 hadden in heel Vlaanderen en dus ook in de provincie Antwerpen en de Kempen bijeenkomsten plaats die in het teken stonden van een nieuwe propagandaronde: 'Wij zijn de Revolutie'. Versta uiteraard: de nationaal-socialistische revolutie. Het hoogtepunt voor de Kempen vond plaats in Geel in de tot de nok gevulde, ruime zaal van het Vlaamsch Huis²⁶. De Backer beet de spits af, herinnerde eens te meer aan de helden van de Boerenkrijg en sprak verder zijn overtuiging uit: 'Wij gaan thans een betere toekomst tegemoet'. Hij besloot zijn rede met een geestdriftige hulde aan de Vlaamse Oostfrontvrijwilligers. Na hem sprak nog dr. August Borms.

De rest van 1942 zien we vooral gevuld met diverse Emmanuel van Gansen-herdenkingen (in Herentals en Westerlo) en publicaties (zowel artikels als boeken): opnieuw en eens te meer het Boerenkrijg-thema. Het is zoals we reeds zagen echt een rode draad in het publieke leven van De Backer. Vermelden we slechts de belangrijkste sporen ervan. Het herdenkingsjaar werd geopend met een artikel van De Backer in het VNV-dagblad onder de titel: **Een Vlaamse heldenfiguur. Jozef-Emmanuel van Gansen.**²⁷ Tijdens dat weekend had in Herentals een Van Gansen-herdenking plaats met een plechtige mis (waarin gepreekt werd door de norbertijn Kallist Fimmers van de abdij van Tongerlo), een academische zitting op het stadhuis met als sprekers Arthur de Bruyne²⁸ (1912-1992) en Rob van

²⁵ August KEERSMAEKERS. *Geschiedenis van de Provinciale Commissie voor Geschiedenis en Volkskunde*. Dl. I: 1925-1945. In: *Jaarboek 1988-1989 van de Provinciale Commissie voor Geschiedenis en Volkskunde*, Antwerpen, 1991, p. 7-53. Met dank aan dr. Jan M. Goris die ons attent maakte op deze interessante studie.

²⁶ Naar we aannemen gaat het om het Vlaamsch Huis op de Grote Markt, in 1926 gesticht door Jos Huypens

²⁷ *Volk en Staat*, 17-18.V.1942, p. 1(A/B).

²⁸ Pieter Jan VERSTRAETE. *Leven en werk van Arthur de Bruyne*. Kortrijk, 1999. De scherpzinnige en accurate publicist en historiograaf De Bruyne had een jaar daarvoor bij 'Wiek Op' in Brugge zijn 62 pagina's tellende brochure **De Boerenkrijg** gepubliceerd die in de collaboratiepers goed (en zelfs enthousiast) werd ontvangen.

Roosbroeck²⁹ (1898-1988) en een tentoonstelling in het Kempisch Heimatmuseum. Wij hebben er geen materieel bewijs van maar het kan haast niet anders of De Backer was daar aanwezig als voorzitter van het Van Gansen-Comité³⁰. Op het hoogtepunt van de zomer, op zaterdag 15 augustus 1942, deed Herentals de Van Gansen-herdenking nog eens dunnetjes over: opnieuw met een plechtige hoogmis – het was per slot van rekening het hoogfeest van Onze-Lieve-Vrouw ten hemel opgenomen – waarin geprekeet werd door de jezuïet Jozef van Opdenbosch³¹ (1892-1944). Daarna was er een studentenvergadering in het stadhuis met als sprekers: Herman P.A.J. Wagemans³² (1918-2006), Arthur de Bruyne en 'hoogstudent' Jos Laureys³³ en 's namiddags een kinderfeest. De dag nadien ging een en ander over in het Zesde Kempisch Landjuweel, waaraan o.a. beiaardier Staf Nees, de overbekende auteur Ernest Claes en dirigent en componist Jef van Hoof hun medewerking verleenden³⁴.

De Van Gansen-herdenking in Westerlo veertien dagen later, op de bloedhete zondag 30 augustus 1942, verliep niet zonder incidenten³⁵. Er was een eucharistieviering met kanselrede door de bekende jezuïet Desideer Stracke (1875-1970) aangekondigd³⁶ maar die werd verboden³⁷: een slecht begin! En dus werden alle Vlaams-nationalistische hens aan het Kempense dek geroepen. De muziekkapel van het NSJV, honderden jongens en meisjes van de VNV-jeugbeweging en zowat alle militanten van de DM/ZB van het ganse arrondissement defileerden door het dorp, waar zij voor de gesloten deuren van het gemeentehuis geschouwd werden door brigadeleider Joris Vansteenland (1899-1972), commandant-generaal a.i. Aan het rechts van de Sint-Lambertuskerk te onthullen monumentje werd door de toehoorders gebeden en gezongen³⁸. Op de Grote Markt vond nadien de plechtige

²⁹ Armand van NIMMEN. **Rob Van Roosbroeck en tijdgenoten: het verdriet van Vlaanderen**. Gent, 2014.

Dr. Van Roosbroeck was in januari 1941 benoemd tot docent aan de Rijksuniversiteit van Gent.

³⁰ **Van Gansen-Gedenkboek**, Antwerpen, s.d., p. 159. Tussen de Van Gansen-herdenkingen door sprak De Backer op zondagnamiddag 5 juli 1942 ook nog in Lier op de academische zitting ter gelegenheid van de uitreiking van de Rembrandt-prijs aan Felix Timmermans. Hij huldigde de Kempenaar in Timmermans. Cf. Gaston DURNEZ, **Felix Timmermans, een biografie**, p. 716 die als bronnen *Volk en Staat*, 7.VII.1942, p. 1 en 4 en *Ons Lier*, 11.VII.1942 aanhaalt.

³¹ Wellicht was hij in 1929 – samen met zijn ordegenoten pater Stracke en pater Jozef van Mierlo – de derde auteur van het pamflet *Ons Verweer*, waarmee de KVV de veroordeling door kardinaal Van Roey van hun Vlaams-nationale politiek heeft kunnen pareren. Jan van Mierlo hield evenwel staande dat de derde niet pater Van Opdenbosch maar pastoor Van de Perre was. Verklaring Jan van Mierlo aan GvG, 24 september 1976.

³² Wagemans was toen nog maar net afgestudeerd en had zich pas het jaar voordien als advocaat in Antwerpen gevestigd.

³³ Niet geïdentificeerd.

³⁴ **Van Gansen-Gedenkboek**, p. 159-160.

³⁵ Cf. Georges van ASTEN. **De omstrede Van Gansen-herdenking tijdens de oorlog**. In: *Nieuwe Heemtijdingen*, tijdschrift van de Heemkring 'Ansried' Westerlo, jg. II, nr. 4, december 1997, p. 3-4. De auteur beweert dat de herdenking 'mede door de bezetter (werd) op touw gezet'. Wellicht bedoelt hij dat de organisatie, die een initiatief was van Jef Laureys (1891-1971) uit Herentals - de afgevaardigde van de heemkundige kringen bij het provinciebestuur en een groot bewonderaar van De Backer - tégen de zin van het gemeentebestuur en de lokale geestelijkheid maar mét toelating van de Duitsers gebeurde. Wij danken drs. Bert Tops die ons een kopie van dit artikel bezorgde en dr. Jan M. Goris voor de toelichting bij de figuur van Jef Laureys.

³⁶ Cf. aankondigingen in *Volk en Staat*, 27.VIII.1942, p. 3(B) en *De Week*, 'katholiek Vlaamsch weekblad voor de Noorderkempen', 23.VIII.1942, p. 1.

³⁷ *Volk en Staat*, 1.IX.1942, p. 2(A).

³⁸ Naast de sprekers waren daar o.a. aanwezig: dr. Jef Laureys (als voorzitter van het 'Komiteit der Kempische Landjuweelen'), dr. Jan van Gorp (Kasterlee), Cyriel van Hoof (Herentals), Renaat Veremans, Frans Verschoren, de burgemeesters van Mechelen, Tongerlo, Meerhout, Herenthout, Geel en Zoerle-Parwijs. Schepen

hulde aan Van Gansen en zijn kompaan Albert Meulemans plaats. Eerst kwam Rob van Roosbroeck aan het woord en na hem sprak Thomas de Backer. De link tussen de brigands van de Boerenkrijg en de actualiteit van 1942 werd door hem eens te meer gauw gelegd: 'De leuze "Voor Outer en Heerd" is thans ook de leuze onzer jongens aan het Oostfront. In 1798 was het een strijd voor eigen volk. Wij Vlamingen, hebben tweemaal als soldeniers voor vreemde belangen gestreden, hierbij het aandenken van Van Gansen zweren wij, dat nooit meer Vlamingen tegen broedervolkeren zullen strijden'³⁹. Besloten werd met een dreunende 'Vlaamse Leeuw'. Maar eens te meer werd de soep van de wraak vrij koud gegeten: de met Allerheiligen bij het monument geplaatste pot chrysanthen werd stuk geslagen en in de nacht van 26 op 27 december werd het beeld met rode menie beklad⁴⁰, enkele dagen later ook nog eens met een hamer of iets dergelijks bewerkt. In januari 1943 werd het evenwel – op bevel van de *Feldkommandantur* van Herentals en op kosten van de gemeente Westerlo – hersteld en kort na de oorlog verdween het geruisloos⁴¹.

Gedenksteen voor Emmanuel Jozef van Gansen en Albert Meulemans aan de kerk in Westerlo, tijdens de nacht van 26 op 27 december 1942 met rode menie beklad. De foto werd gemaakt door Raf Dupré (verzameling GvG)

Tijdens het eerste weekend van oktober 1942 was De Backer – naast NSJV-jeugdleider Edgard Lehembre (1903-1970) en DMS-leidster Jetje Claessens (1912-

August Versweyveld dankte in naam van de gemeente Westerlo maar kon niet anders dan vaststellen dat zijn collega's van het gemeentebestuur 'niet weten wat volksverbondenheid te beduiden heeft'.

Wij citeren de woorden van de sprekers uit het verslag in het VNV-dagblad. De teksten afgedrukt in het **Van Gansen-Gedenkboek** wijken hiervan af naar de letter maar niet naar de geest.

³⁹ *Volk en Staat*, 1.IX.1942, p. 2(A).

⁴⁰ Brief Raf Dupré aan GvG, 31 maart 1988 die ons het negatieve stuurde dat bij dit artikel afgedrukt wordt. Dank aan neef Wim van Utrecht voor de fotografische realisatie ervan!

⁴¹ In 1948 had opnieuw een Boerenkrijgherdenking plaats in Westerlo waaraan ditmaal niet alleen het gemeentebestuur maar ook de hogere en lagere geestelijkheid en tal van personaliteiten hun medewerking verleenden. Cf. Georges van ASTEN. **De Boerenkrijgfeesten te Westerlo in 1948**. In: *Nieuwe Heemtijdingen*, jg. II, nr. 4, december 1997, p. 5-8.

1995) - spreker op de gebiedsdag in Turnhout van de Dietsche Meisjes Scharen⁴². Naast de Dietsche Blauwvoet Vendels DBV) voor jongens was dat de meisjesafdeling van de Nationaal-Socialistische Jeugd Vlaanderen (NSJV). Enkele weken later, op 22 oktober 1942, overleed Staf de Clercq en Thomas de Backer zou bij zovele anderen niet achterblijven in het deelnemen aan het rouwbeklag. In zijn herdenkingsartikel in *Volk en Staat* onder de kop 'Vlaanderen treurt' getuigde hij de VNV-leider persoonlijk sinds de Eerste Wereldoorlog erg goed gekend te hebben en gebruikte tweemaal het woord 'vriend'⁴³. Uiteraard was hij vijf dagen later dan ook aanwezig – op de eerste plaats als persoonlijke vriend – op de massaal bijgewoonde en indrukwekkende begrafenis van de VNV-leider in Brussel en in de woonplaats van de aflijvige in Kester. In dat dorp in het Pajottenland was hij één van de vier⁴⁴ die de lijkstet het kerkje binnendroegen waar de absouten werden gezongen.

Een week later schreef hij: **De Kempen begroet Dr. Hendrik Elias**⁴⁵. Nog steeds zag hij dus zichzelf als de vertolker, de stem van het Vlaams-nationalisme, of althans van het VNV in de Kempen. Maar was dat nog wel de realiteit? Misschien, maar dan toch niet onbetwist. De jongere generatie van twintigers en dertigers was de 'oudstrijders' van voor de Eerste Wereldoorlog en van het interbellum dan al in door de oorlogsomstandigheden nog aangewakkerde radicaliteit gepasseerd en van kritiekloze adoratie was evenmin nog sprake⁴⁶. Na het duidelijk keren van de oorlogskans eind 1942, begin 1943 zien we Thomas de Backer dan ook stilaan wegdeemsteren.

Voor de Nationaal-Socialistische Jeugd Vlaanderen waar zoon Theo ook lid van was, wilde hij nog wel spreken. Dat gebeurde in Wechelderzande waar op zondag 28 maart de goudtag van de Brabantse Kempen plaatsvond voor honderden stormers en knapen. De gouwleider - wellicht Bert Bosmans⁴⁷ uit Herenthout - stelde er zijn (ons onbekende) opvolger voor aan de verzamelde scharen. Na een mars door het dorp, met de muziekkapel en de verbondsvlag op kop en een optreden van de Herentalse VIVO-speelschaar voor de kerk, toevallig net na het einde van het lof, volgde nog een vergadering met 'onze Kempische voorman' op het podium en een gezellig samenzijn tot afsluiting⁴⁸. En uiteraard was De Backer als provinciaal verantwoordelijke aanwezig op de Nationale Kultuurdagen in Mechelen in juni 1943 maar heeft er – voor zover we weten – niet eens gesproken⁴⁹. De Provinciale Kultuurdagen in Antwerpen, die in het kader van een Jan-Frans Willemsherdenking stonden, werden wel door hem voorgezeten⁵⁰.

⁴² Jan VINCX. **Vlaanderen in uniform**. Antwerpen, 1981, dl. III, p. 238.

⁴³ *Volk en Staat*, 27.X.1942, p. 3.

⁴⁴ De anderen waren Flor Grammens, Seppe Coene en Jozef van Overstraeten.

⁴⁵ *Volk en Staat*, 3.XI.1942, p. 3(B).

⁴⁶ Bij de jongere en meer militante generatie Vlaams-nationalisten, die in allerlei gradaties wel de stap naar uniformdrager hadden gezet, leidde een en ander tot de spottende benaming 'de drie abten van de Kempen'. Daarmee werden zeker bedoeld Thomas de Backer en Arthur Heylen. Wie de derde was, wist onze zegsman zich niet meer te herinneren maar hij meende Karel Pelgroms. Mededeling Raf Dupré (1924-2018) aan GvG, 30 oktober 1987.

⁴⁷ *Vlaanderen in uniform*, dl. III, p. 256.

⁴⁸ *De Jonge Nationaal-Socialist*, april 1943, p. 20.

⁴⁹ *Volk en Staat*, 15.VI.1943, p. 1 en 2(A). Zie ook de foto hierbij afgedrukt.

⁵⁰ Floris PRIMIS. **Antwerpsche Oorlogsephemeriden (10 mei 1940 – 30 maart 1945)**. Antwerpen, 1946, p. 123.

Een zicht op het publiek tijdens de Eerste Nationale Kultuurdagen voor Vlaanderen in Mechelen op 13 juni 1943. Vooraan herkennen we mr. Edmond van Dieren – ooit een KVV-partijgenoot - en prof. Jacob. Thomas de Backer zit op de tweede rij, achter Van Dieren (verzameling P.J. Verstraete)

Bijna een jaar na het overlijden van Staf de Clercq, op zondag 5 september 1943, kwam diens opvolger Hendrik Jozef Elias als VNV-leider voor de eerste keer eindelijk ook in Turnhout. Het arrondissementeel partijkader had alles op alles gezet om er een goed georganiseerde en vlot verlopende bijeenkomst van te maken. En als we het verslag en de foto's⁵¹ mogen geloven, was dat ook het geval 'in (deze) uithoek van Vlaanderen, waar de Beweging in uiterst moeilijke omstandigheden te kampen heeft'. Er was vooraf gekalkt op de straatstenen en er waren strooibriefjes verspreid; er stonden vlaggenmasten met de Vlaamse Leeuw en de Delta-vlag van het VNV voor het stadhuis en talrijke aan het VNV gelieerde formaties waren in uniform aanwezig, net als het grote publiek dat de cinemazaal helemaal vulde: 'Het was de opkomst der groote dagen'. Des te meer sprong in het oog dat de weliswaar aanwezige De Backer, 'den ouden, trouwen kamper van de Kempen', daar slechts een figurantenrol te spelen had. VNV-arrondissementsleider Gust van Eekert⁵² (1909-

⁵¹ Het SOMA in Brussel bewaart zeven verschillende foto's van de bijeenkomst in de zaal Roxy op de De Merodelei, met de sprekers en het podium. Er bestaat nog een andere, achtste foto in de 'Papieren Jan van Mierlo' die wij bewaren. Deze laatste toont een zestal rijen van het publiek waarop een dertigtal personen herkenbaar zijn en staat gedeeltelijk ook in het verslag in het VNV-blad.

⁵² Van Eekert werd kort voor de oorlog VNV-districtsleider voor Turnhout en in augustus 1942 eerst waarnemend, later effectief arrondissementsleider. In datzelfde jaar werd hij in het stadsbestuur tot schepen van Openbare Werken benoemd. De Turnhoutse krijgsraad bedacht hem in december 1946 met twintig jaar buitengewone hechtenis. In januari 1948 verminderde het krijgshof in Antwerpen deze straf tot vijftien jaar.

1988) – die Elias inleidde - en ZB-banleider Emiel G. Valkaert⁵³ (1912-1979) waren de nieuwe Kempense tenoren⁵⁴.

In de winter 1943/44 namen de activiteiten van het (meestal communistisch geïnspireerd) gewapend verzet hand over hand toe. De oorlog was op die manier in bezet België in sommige streken – het Waalse industriegebied, het arrondissement Leuven en (vooral het zuiden van de) provincie Limburg - door de terreur van het verzet en de tegenterreur van de Duitsers en hun bondgenoten inderdaad stilaan ontaard in een burgeroorlog die van kwaad naar erger ging. De Backer had al een paar keer eer betoond aan gesneuvelde Oostfronters⁵⁵, nu ging het om doden die gevallen waren op wat 'het thuisfront' werd genoemd. Zo was hij reeds op het einde van 1942 in Antwerpen aanwezig geweest bij de begrafenis van veldmeester der VAVV Lode Verherstraeten die in de buurt van zijn huis door onbekenden was neergeschoten⁵⁶ en mei 1943 op de begrafenis in Mol van Hubert Prinsen van de Vlaamse Wacht die enkele dagen daarvoor omgekomen was bij een geallieerde luchtaanval in Antwerpen⁵⁷.

Maar in het begin van 1944 kwam de terreur echt wel dichtbij. In juni 1941 had burgemeester notaris Jozef Adriaensen (1877-1966) van de Molse buurgemeente Meerhout onder protest zijn ambt neer moeten leggen wegens het bereiken van de door de bezetter opgelegde leeftijdsgrens. Hij was toen opgevolgd door de horlogemaker Gustaaf Berghmans die in 1943 op zijn beurt (omwille van een bestuurlijke fout) zelf ook ontslag nam en opgevolgd werd door Gerard Smaers⁵⁸. Toch werd Berghmans op 17 januari 1944 voor de deur van zijn woning gedood. Er volgden trouwens in hetzelfde dorp in juni nog twee moorden en de dader zou telkens dezelfde, een zekere 'H.' van de Witte Brigade uit Leopoldsburg, geweest zijn⁵⁹. In het gezelschap van zijn neef, de Molse oorlogsburgemeester Lamers, was De Backer aanwezig op de begrafenis van Berghmans⁶⁰.

Vlucht naar Duitsland

Het enige spoor dat we dan nog hebben van De Backer hebben voor de bevrijding is dat hij in de zomermaanden vrij vaak in Brussel bleef overnachten want hij vreesde voor zijn leven. Op vraag van zijn zoon Theo (1925-1994), die met de Vrijwillige Arbeidsdienst voor Vlaanderen (VAVV) reeds in Duitsland was, bleef diens

⁵³ Deze uit de Rupelstreek afkomstige arts was in laatste jaren van het AKVS een van de laatste sterkhouders en het was onder zijn impuls dat het verbond zich omvormde tot Dietsch Jeugdverbond (DJV). Hij vestigde zich in juli 1940 in Tongerlo, werd daar in december 1941 schepen en was hoofd van de geneeskundige dienst van de ZM/ZB en daarvan ook districtsleider Zuiderkempen met de graad van hopman. In 1944 werd hij dokter van de Vlaamse Wachtbrigade. In januari 1949 nog bevestigde het krijgshof van Antwerpen het vonnis van de Turnhoutse krijgsraad uit juni 1947 dat hem veroordeelde tot tien jaar gewone hechtenis. In 1951 werd hij vrijgelaten.

⁵⁴ *Volk en Staat*, 7.IX.1943, p. 1 en 3 dat de rede van Elias in extenso afdruckt.

⁵⁵ *Volk en Staat*, 18.IV.1942, p. 1(A en B).

⁵⁶ *Volk en Staat*, 1-2.XI.1942, (A en B).

⁵⁷ *Volk en Staat*, 11.V.1943, p. 3(A).

⁵⁸ WOUTERS. **O.c.**, p. 372-373.

⁵⁹ Sooi DAEMS. **Vijf kattedoppen van formaat in Meerhout sinds 1789**. Meerhout, 1989, p. 72-74; Ludo HELSEN. **Vierenvijftig maanden oorlog. Bouwstoffen tot de studie van de Tweede Wereldoorlog in de Kempen**. S.I., 1994, p. 63-64.

⁶⁰ *Volk en Staat*, 23-24.I.1944, p. 2(A) of 5(B).

kameraad Herman Noyens dan vrij vaak slapen bij de familie De Backer in de Guido Gezellestraat in Mol: 'Ze vonden dat veiliger omdat Mol toch zo dicht bij Limburg lag waar al die partizanenmoorden gebeurden'⁶¹. Bij het naderen van de geallieerden vluchtten heel wat VNV'ers met de wegtrekkende Duitsers naar het Rijk. Op 30 augustus deed Thomas de Backer hetzelfde. Daar ontmoette hij in de loop van september in Lippstadt (tussen Münster en Paderborn) misschien enkele keren VNV-leider Hendrik Elias. Die zou in 1970 aan zijn latere advocaat Frans van der Elst daarover schrijven: 'Toen ik hem (= TdB) de laatste maal te Lippstadt zag, was het een afscheid: Thomas ging naar de wijnpotten (gans relatief op dat ogenblik) van de DeVlag'⁶². Toch bizar want tot dan toe was De Backer nauwelijks met de DeVlag in aanraking gekomen⁶³. Keerde hij zich nu – met het nakende einde in zicht, misschien uit een niet onbegrijpelijke vorm van wanhoop? – van de meer gematigde naar de (naar Vlaamse normen) extreemste vorm van collaboratie? Al kennen we zijn motief of beweegredenen niet, de feiten zijn er wel: op 5 oktober 1944 was hij inderdaad aanwezig op de tweede vergadering van de Vlaamsche Landsleiding in het slot van Bad Pyrmont, bijeen geroepen door DeVlag-leider Jef van de Wiele. Maar de toenadering duurde niet lang want daarna liep voor ons zijn spoor ook daar dood⁶⁴.

In het door de geallieerden bezette België werd door het bureau van de Kamer eind oktober 1944 de lijst opgemaakt van de leden die voor de volgende vergadering niet zouden uitgenodigd worden, onder wie uiteraard Thomas de Backer⁶⁵. Een week later werd zonder veel discussie en met eenparigheid van stemmen zijn parlementaire onschendbaarheid en die van een stel anderen opgeheven. Dat gebeurde begin 1945 overigens op basis van andere wetsartikels nog een tweede keer⁶⁶.

Vader en zoon De Backer hebben in de Duitse *Götterdämmerung* elkaar nog toevallig ontmoet in Hildesheim. Daarbuiten hebben we nog slechts één getuigenis over Thomas de Backer uit die chaotische tijd, maar helaas is de bron niet steeds even betrouwbaar en blijft mede daardoor de datering al te vaag – maar we willen ze u toch niet onthouden. Minstens twee keer – in 1983 en in 1990 - verhaalde Ward Hermans ons zijn laatste ontmoeting met De Backer in Duitsland voor de totale ineenstorting van het Derde Rijk. Het kader zou het bekende hotel Fürstenhof aan de Potsdamerplatz in Berlijn geweest zijn en de derde aanwezige was

⁶¹ Mededeling Herman Noyens aan GvG, 11 september 1996 die ons ook een fotokopie bezorgde van zijn briefwisseling (1945-1962) met Theo de Backer.

⁶² Pieter Jan VERSTRAETE. **Hendrik Jozef Elias. Biografie.** Deel II: **Van VNV-leider tot historicus 1942-1973.** Kortrijk, 2005, p. 773.

⁶³ Zowel voor de krijgsraad als het krijgshof zouden de respectieve aanklagers ook trachten de link te leggen tussen de betichte en de *Deutsch-Vlämische Arbeitsgemeinschaft*. Het is mogelijk dat De Backer een tijdlang lid is geweest maar actief in die met 'zijn' VNV concurrerende organisatie was hij beslist niet. Voor zover wij konden nagaan was hij enkel – net zoals Karel Pelgroms (Geel), Gustaaf Berghmans (Meerhout), Hubert Kunnen (oorlogsburgemeester van Tongerlo) en de Molsse DeVlag-celleider Dirk Baksteen) - aanwezig op een gewestelijke vergadering in Geel waar hij de algemene leider der DeVlag Jef van de Wiele inleidde – maar daar bleef het bij. Cf. *Volk en Staat*, 4.I.1942, p. 9.

⁶⁴ Gui van GORP. **Met het Veiligheidskorps naar Duitsland. Jef de Meyer en Cyriel Verschaeve in exil eind 1944.** In: *Verschaeviana*, jaarboek 1993 (Colloquiumnummer), p. 250.

⁶⁵ Naast hem ook nog Delille, Elias, Romsée, Grammens, Ward Hermans, Vindevogel, de socialist Longville en twee rexisten (onder wie Degrelle). Cf. *Gazet van Antwerpen*, 1-2.XI.1944, p. 2.

⁶⁶ VERSTRAETE, **Elias**, dl. II, p. 809 en 810.

oorlogsgouverneur Jozef Lysens (1896-1950) uit Tongeren⁶⁷. Zijn geheugen moet de tachtiger Hermans echter parten gespeeld hebben want Hotel Fürstenhof werd reeds in november 1943 voor een ruim deel verwoest tijdens een nachtelijk (dus Brits) bombardement. Er is natuurlijk niets wat zo erg lijkt op een hotel in oorlogstijd als een ander hotel in oorlogstijd... Maar van twee dingen was Hermans zo zeker als een huis: De Backer overwoog toen om naar Zwitserland te vluchten en kreeg verder van hem de weinig aan de verbeelding overlatende typering mee: 'Een ineen gezakte vent'.

Asiel in Zwitserland?

Tijdens de laatste weken van zijn Duitse odyssee was De Backer vermoedelijk in het gezelschap van kunstschilder Albert Servaes (1883-1966) die hij wellicht in Hildesheim had leren kennen. Zijn zij samen in de buurt van Sankt-Gallen de Zwitserse grens overgestoken? Alleszins hebben zij beiden in hetzelfde interneringskamp – een oude fabriek van het dorpje Bühler in het kanton Appenzell⁶⁸ - gezeten⁶⁹. Maar door geldgebrek lukte het De Backer niet waar Servaes – omwille van diens artistieke vaardigheden – wel in was geslaagd: een Zwitserse luitenant ervan te overtuigen dat hij kon blijven⁷⁰. De Backer werd de toegang tot het Zwitsers grondgebied geweigerd en hem wachtte slechts de repatriëring naar België. In de eerste helft van mei 1945 was hij bij regentsbesluit vervallen verklaard van zijn mandaat van opvolgend provincieraadslid⁷¹ en de 23ste van diezelfde maand meldden drie kranten⁷² dat De Backer in het station van Bergen samen met ene dr. De Vleeschauwer uit Brussel door de Staatsveiligheid was aangehouden en opgesloten in de plaatselijke gevangenis. Van daaruit heeft hij één brief naar huis mogen schrijven: het was het eerste nieuws dat men thuis van hem hoorde sinds zijn vertrek naar Duitsland⁷³. Op 13 juni werd hij met het oog op het vooronderzoek door het krijgsauditoraat en zijn voorspelbaar proces overgebracht naar Turnhout. Met

⁶⁷ Advocaat Lysens had ook een KVV-achtergrond, was midden 1942 voorzitter van de Interprovinciale Cultuurdienst geworden en zou in Duitsland net als De Backer ook in kringen van de Vlaamse Landsleiding vertoefd hebben. Cf. Evrard RASKIN. **LYSENS, Jozef**, in: **Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging**, dl. II, p. 1972-1973. De wegen van De Backer en Lysens, die met zijn vrouw en zijn zoon in zijn eigen wagen door Duitsland op de dool was, zullen zich nadien snel gesplitst hebben. Lysens was eerst tot in Küstrin aan de Oder gevlucht maar de Russische opmars deed hem weer de andere kant uitgaan. Eind april 1945 reeds viel hij in handen van het Amerikaanse leger, werd door hen overgedragen aan de Belgische Staatsveiligheid en naar Hasselt overgebracht. Cf. *La Nation Belge*, 24.IV.1945, p. 2 en *Het Laatste Nieuws*, 26.IV.1945.

⁶⁸ A. STUBBE. **Albert Servaes en de eerste en tweede Latemse kunstenaarsgroep**. Leuven, 1956, p. 242-243.

⁶⁹ E. de V. (= Arthur de BRUYNE). **Thomas de Backer. Vlaams-nationaal voorman in de Kempen**. In: *'t Pallieterke*, 23.XII.1971, p. 7.

⁷⁰ Niet geïdentificeerd en niet gedateerd krantenknipsel, wellicht uit *De Standaard*, 12.II.1958, p. 6.

⁷¹ *La Libre Belgique*, 15.V.1945, p. 3 en *Volksgazet*, 16.V.1945, p. 3.

⁷² *De Nieuwe Gazet*, p. 1; *Volksgazet*, p. 1 en *La Libre Belgique*, p. 3. Een dag later herhaalde *De Nieuwe Gazet* hetzelfde bericht op p. 1 en volgden *Gazet van Antwerpen*, p. 1; *La Flandre Libérale*, p. 1 en *La Nation Belge*, p. 2. De *Volksgazet* had het daarbij – o.i. volkomen ten onrechte – over 'professor De Vleeschauwer, die tijdens de bezetting de zwarte Raspoetin van het ministerie van Openbaar Onderwijs was' en voegde er ook nog kleine portretfoto's van de twee arrestanten bij. Uiteraard bedoelde het Antwerps socialistisch dagblad daarmee de Gentse prof.dr. Herman J.M. de Vleeschauwer (1899-1886) die in november 1941 was benoemd tot directeur-generaal van het hoger onderwijs. Maar dat kan niet kloppen met wat de door ons geraadpleegde auteurs (o.a. P.G. Ruysschaert, Pieter Jan Verstraete en Archie L. Dick) schrijven over zijn vlucht die hem uit Brussel via Parijs en Zwitserland uiteindelijk naar Zuid-Afrika bracht! De zaak van De Vleeschauwer maakte trouwens deel uit van het dossier en het proces tegen de VNV-krant *Volk en Staat*. De doodstraf die hij daarbij opliep, was dan ook bij verstek.

⁷³ Mededeling Ida Bols-de Backer (dochter van Thomas) aan GvG, 27 augustus 1996.

gebogen hoofd, fel vermagerd, slecht gekleed en een rode deken onder de arm werd hij tussen twee gendarmen de gevangenis in de Wezenstraat binnengebracht⁷⁴. Daar zat hij samen op cel met Renaat J. Soetewey⁷⁵ (1902-1973) en dokter 'Laurent' Spaenenborgh⁷⁶ (1891-1976).

De Turnhoutse gevangenis in de Wezenstraat waar talloze Kempense 'zwarten' een tijd lang verbleven. De Backer zat er van juni tot november 1945 (verzameling GvG)

Voor de krijgsraad

Op zaterdag 27 oktober 1945 kondigde 'het meest verspreide weekblad van de Kempen', met name *De Kempen* dat zijn bureel had op nummer 12 van de Turnhoutse Warandestraat, op zijn eerste pagina voor 7 november de zaak lastens De Backer aan. En anderhalve week later begon inderdaad onder grote belangstelling zijn proces voor de krijgsraad van Turnhout die zetelde in een der klaslokalen van

⁷⁴ *Volksgazet*, 14.VI.1945, p. 2 en *Gazet van Antwerpen*, 15.VI.1945.

⁷⁵ Soetewey was afkomstig van Oorderen en eveneens onderwijzer (later schoolhoofd) en gepassioneerd imker. Voor de oorlog was hij actief in de Dietsch Opvoedkundige Beweging van de Antwerpse regent Bert van Boghout (1916-2003). Hij was een actief heemkundige en natuurbeschermer. Tijdens de Duitse bezetting was hij VNV-gewestleider in Hoogstraten en militant van de DM/ZB. Zijn proces voor de krijgsraad van Turnhout viel samen met dat van oorlogsburgemeester Pieter C.E. Gommers (1904-?) van Hoogstraten en nog drie anderen. Hij werd veroordeeld tot tien jaar gewone hechtenis. Wellicht kenden beide celgenoten elkaar al en zijn ook na hun gevangentijd er contacten blijven bestaan want zijn nichtje, Marieke Cornelissen, werd later de echtgenote van Theo de Backer.

⁷⁶ Eigenlijk heette hij Jacobus Florentinus maar noemde zich 'Laurent'. Geneesheer van opleiding en tijdens de Eerste Wereldoorlog onderofficier. Vanaf 1925 tot 1932 intens betrokken bij de werking van de KVV, vooral in de kantons Turnhout en Hoogstraten. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was hij voorzitter van het stedelijk comité van Winterhulp en professioneel verbonden aan de *Werbestelle* en het *Arbeitsamt* wat hem in februari 1946 voor de krijgsraad in Turnhout vier jaar hechtenis kostte, straf die in augustus 1947 bevestigd werd door het krijgschef van Antwerpen.

het Sint-Victorsinstituut aan het Kasteelplein⁷⁷. Voorzitter was Charles J. Schilling⁷⁸ met Oscar Truyen⁷⁹ als substituut-krijgsauditeur. De Backer werd verdedigd door mrs. Raymond Schuermans⁸⁰ uit Turnhout en Emiel Helsen van Mol terwijl mr. Edward Smolderen uit Turnhout optrad als burgerlijke partij voor de Belgische staat. Wat werd Thomas de Backer ten laste gelegd? Vooral zijn onwettig waarnemen van de functies van burgemeester van Mol en nadien bestendig gedeputeerde van de provincie Antwerpen, en verder zijn propaganda voor het VNV, voor de Vrijwillige Arbeidsdienst voor Vlaanderen en voor de Dietsche Militie/Zwarte Brigade. Deze feiten spraken zo goed als voor zichzelf en konden moeilijk ontkend worden. De achtereenvolgende getuigen (provinciaal griffier De Ruyter, oud-bestuurder Maurice Rouvroy (1879-1954) van het Rijksopvoedingsgesticht in Mol, politiecommissaris Willy Teller (1907-1990) uit Mol⁸¹ en opperwachtmeester Meys van de Rijkswachtbrigade van Mol waren daarvoor zo goed als overbodig. Na de middagonderbreking werden politie-agent Van der Schoot uit Mol, brigadier Nuyts en de oud-gemeentebediende en weerstander Herremans gehoord. Hun verklaringen waren weliswaar belastend, zij het vaak in verschonende bewoordingen. Maar substituut Truyen had ook een zgh. verklikking weerhouden. In september 1941 waren er in de gemeente immers incidenten geweest tussen burgers en leden van de DM/ZB, blijkbaar onder leiding van Pol Lamers, de neef van De Backer (die hem zou opvolgen als burgemeester). Ene Jos Bergmans zou daarbij licht gekwetst zijn geworden, werd enkele dagen later door de Duitse *Feldgendarmarie* naar Turnhout gevoerd en zou daar zelfs afgeranseld zijn. Op een bepaald ogenblik zou hij daarbij de aanklacht tegen hem gezien hebben, ondertekend door De Backer en Lamers. Maar echt overtuigend klonk het getuigenis van het vermeend slachtoffer – dat overigens enkele dagen later reeds was vrijgelaten - niet...

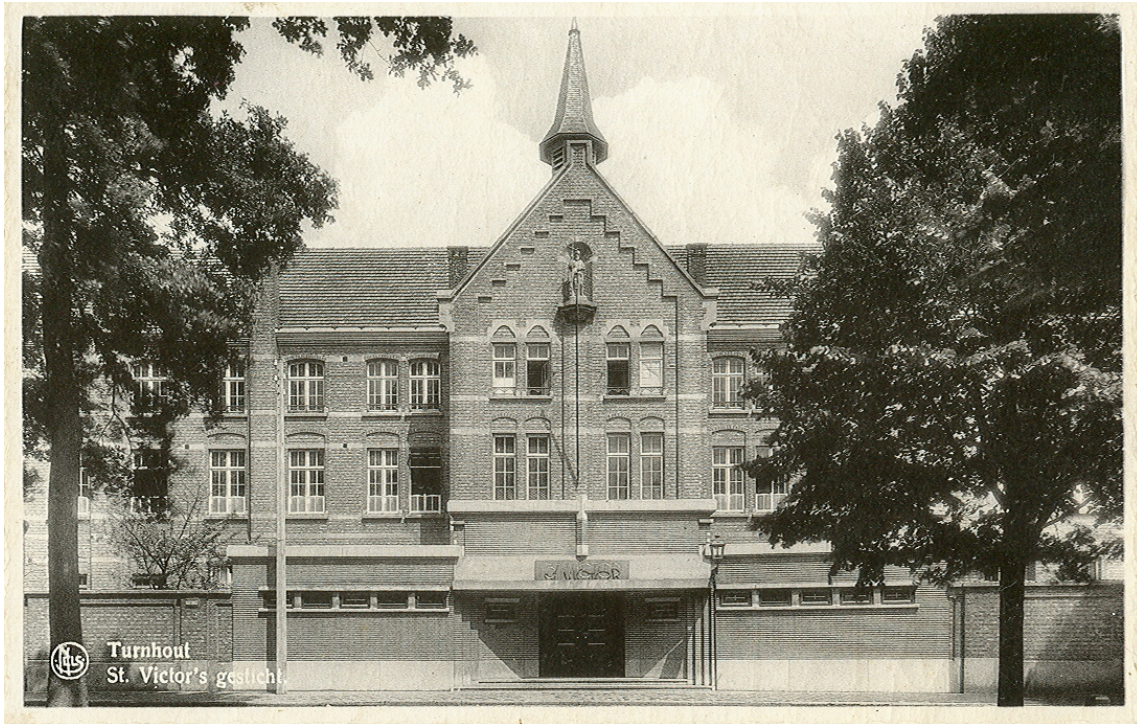
⁷⁷ De krijgsraad van Turnhout, die eigenlijk een afgesplitste kamer van de krijgsraad van Antwerpen was, werd opgericht op 18 september 1944 en opgeheven op 31 juli 1947. Wij bereiden momenteel een bondige studie voor over de werking en activiteiten van deze krijgsraad.

⁷⁸ Was rechter bij de rechtbank van eerste aanleg van Antwerpen en werd in juni 1945 benoemd tot voorzitter van de krijgsraad van Turnhout. In 1948 volgde zijn benoeming tot raadsheer bij het hof van beroep in Brussel.

⁷⁹ Antwerps jurist die mogelijk zelf tijdens de oorlog lid zou zijn geweest van de DeVlag. Vanaf de tweede helft van 1947 terug advocaat in Antwerpen, wellicht in de Paleisstraat.

⁸⁰ Onze goede vriend mr. Frank Judo deed navraag bij het nog bestaande kantoor Schuermans maar het dossier is daar helaas wellicht niet meer te vinden.

⁸¹ Anders dan voor Pol Lamers is de ex-politiecommissaris opvallend mild voor De Backer in zijn memoires. Cf. Willy TELLER. **Herinneringen van een Politiecommissaris**. Retie, 1982, p. 73 e.v. Met dank aan Stijn Geys van het gemeente-archief in Mol.

Het Sint-Victorinstituut aan het Kasteelplein in Turnhout waar het krijgsauditoraat gevestigd was en de krijgsraad zetelde (verzameling GvG)

Op de tweede zittingsdag, vrijdag 9 november, herbegon het défilé der getuigen – niet weinigen ter ontlasting – om 9.45u.: zekere Huysman, notaris Smolderen, Cardinaels (zoon van oud-burgemeester Henri Cardinaels) en gemeentebediende De Koninck. De twee volgende getuigen waren zelf voorwerp van een onderzoek door het krijgsauditoraat. Het ging om Gust van Eekert en Pol Lamers. Het eerste getuigenis bood De Backer de gelegenheid om de krijgsraad te wijzen op zijn moeilijke verhouding met de VNV-leiding: zijn invloed in de Kempen was van persoonlijke aard. Commissaris Teller die door substituut Truyen teruggeroepen werd, begon dan een discussie met getuige Lamers over het vermeende activisme van diens vader – een oorlog terug – maar die beet nijdig van zich af. Tot slot kwamen nog een aantal getuigen van allerlei politieke pluimage verklaren dat zij de betichte karakterieel niet in staat achtten iemand te verklikken. Het ging om dienstdoend burgemeester Alfons de Clercq van Mol, gemeentesecretaris Jonckmans, onderwijzer Verbist, gemeentebediende Dierckx en belastingambtenaar Goemans. De laatste getuige was Emiel Valkaert die bevestigde dat de betichte hem – als dokter verbonden aan de *Werbestelle* van Herentals - diverse malen gevaagd had jongemannen die verplicht naar Duitsland zouden moeten gaan werken 'als ongeschikt voor den arbeid' te verklaren⁸².

Nadat Smolderen, namens de Belgische staat die zich burgerlijke partij stelde, maar liefst twee miljoen schadevergoeding had gevraagd, sprak de substituut-krijgsauditeur zijn requisitoor uit. Aan de zgh. verklikking van Berghmans ging hij voorbij met de lapidaire zin: 'Ook heeft hij aan verklikking gedaan' maar meer dan stemmingmakerij was dat niet. Het verraad aan het Belgisch vaderland, de hulp aan

⁸² *Het Laatste Nieuws*, 10.XI.1945.

de bezetter en zijn oproepen om naar het Oostfront te trekken, werden ruimschoots bewezen geacht en daarvoor vroeg hij niet minder dan de doodstraf!

Verdediger mr. Schuermans opende zijn pleidooi met de krijgsraad te huldigen om zijn onpartijdigheid maar weerlegde meteen de eis van de burgerlijke partij en omschreef de beschuldiging van Berghmans als niet ernstig. Hij verwees ook nadrukkelijk naar de wijze waarop De Backer zich had onderscheiden als vrijwilliger in de Eerste Wereldoorlog. Mr. Helsen legde als tweede verdediger de klemtoon op de verdienste van zijn cliënt als burgemeester en merkte op dat het katholicisme hem van jongsaf een afkeer van het bolsjevisme had bijgebracht. Het liep toen al tegen 19u. en het laatste woord was aan de betichte: hij verklaarde dat hij geen verklikker was, dat hij zulks haatte vanuit het diepst van hart en ziel. Hij deed een oproep tot de Vlamingen om zich te verzoenen met België en geen lotsbestemming te zoeken bij een vreemde mogendheid. Hij bekende misdaden te hebben maar smeekte het gerecht mild te willen zijn en hem nog een kans te geven om in stille teruggetrokkenheid te kunnen werken voor vrouw en kroost en land⁸³.

Doodstraf

Op dinsdag 13 november 1945 kort na 15u sprak voorzitter Schilling in een overvolle zittingzaal waar zelfs geen staanplaats meer te begeven was, het vonnis uit. Om 'met kwaad opzet de politiek en de plannen van de vijand te hebben gediend', veroordeelde de krijgsraad van Turnhout Thomas Antonius Nathalia de Backer tot de doodstraf, de ontzetting uit alle politieke en burgerrechten. Maar hij verwierp de eis van 2 miljoen schadevergoeding voor de Belgische staat omdat hij de betichting van verklikking niet bewezen achtte⁸⁴. De strafmaat sloeg in als een bom: 'De Backer weende bij de uitspraak en de halve zaal met hem'⁸⁵. Men zal ermee rekening houden dat op dat moment in België reeds een zeventigtal doodvonnissen uitgevoerd waren waaronder die van VOS-secretaris Karel de Feyter⁸⁶ (1890-1945) en volksvertegenwoordiger Leo Vindevogel⁸⁷ (1888-1945), beiden goede bekenden van De Backer. Er zouden er nog 170 volgen⁸⁸!

Toen na de uitspraak de veroordeelde naar het dievenkarretje werd geleid, was daar een massa volk. Ook de echtgenote van De Backer en zijn dochter Ida waren daar. Deze laatste wrong zich door de mensenmenigte en wilde haar vader omhelzen maar de rijkswachters duwden haar terug waarop vanuit het volk geroepen werd: 'Laat dat kind naar haar vader gaan' en toen lieten ze haar doen⁸⁹. Omdat de veroordeelde zo

⁸³ Wij citeren hierbij haast woordelijk *De Kempen*, 17.XI.1945, p. 6.

⁸⁴ *Het Handelsblad*, 15.XI.1945.

⁸⁵ Mijn vader zaliger, H.C. Omer van Gorp (1927-2017) die toen tijdelijk aangesteld typist op het krijgsauditoraat was, heeft me dit herhaaldelijk verteld.

⁸⁶ Peter LEMMENS. **Voor Vlaanderen... VUUR! Het repressieproces van Karel De Feyter**. Brussel, 2007.

⁸⁷ Pieter Jan VERSTRAETE. **Leo Vindevogel. Biografie**. Kortrijk, 2013.

⁸⁸ Ons langjarig (pers)onderzoek naar de gefusilleerden van de naoorlogse repressie (1944-1950) nadert zijn voltooiing en bevestigt grotendeels de resultaten van het onderzoek van Luc HUYSE en Steven DHONDT, **Onverwerkt verleden. Collaboratie en repressie in België 1942-1952**. Leuven, 1991. Toch blijven door de arbitraire (on)toegankelijkheid van de jarenlang verwaarloosde gerechtelijke archieven nog een aantal witte vlekken...

⁸⁹ Mededeling Ida Bols-de Backer (dochter van Thomas) aan GvG, 27 augustus 1996.

goed als onmiddellijk beroep aantekende, werd hij enkele dagen later overgebracht naar het arresthuis in de Antwerpse Begijnenstraat.

Voor het krijgshof

Dat beroep volgde een half jaar later, op donderochtend 4 april 1946. De publieke belangstelling was deze keer beperkt tot zes man in de zaal en één journalist⁹⁰. Het krijgshof van Antwerpen⁹¹ werd voorgezeten door raadsheer E. van Laethem⁹². Alex Dierckxens⁹³ was substituut van de auditeur-generaal. De Backer werd thans bijgestaan door drie advocaten: bij mrs. Schuermans⁹⁴ en Helsen had zich nu ook de Antwerpse advocaat Herman van der Donckt⁹⁵ (1895-1959) gevoegd. De Backer toonde zich van zijn nederigste en zelfs onderdanigste kant. Hij betuigde spijt, gaf allerlei 'fouten' toe, erkende veel 'dwaasheden' te hebben gezegd en minimaliseerde zijn rol en betekenis tijdens de Duitse bezetting. Opnieuw had de Belgische staat zich burgerlijke partij gesteld, ditmaal bij monde van mr. Mertens. Die vroeg opnieuw twee miljoen en verwees nogal schaamteloos naar de vonnissen inzake de gefusilleerde Vindevogel en de eveneens terechtgestelde Limburgse VNV-gouwleider Theo Brouns⁹⁶ (1911-1946). De akte van beschuldiging werd uiteen gezet door de substituut. Die deed uiteraard zijn best om de verderfelijke invloed van De Backer zwaar in de verf te zetten, al gebeurde dat niet steeds met de nodige nauwkeurigheid: 'In Geel sprak hij samen met Borms. Bij de onthullingsplechtigheid van een monument van zekeren Van Gansen⁹⁷ ... Hij verzocht tenslotte het hof de gevraagde schadeloosstelling toe te kennen maar de doodstraf niet te bevestigen! Nadat in de namiddag de verdediging aan het woord kwam, betuigde een snikkende De Backer nogmaals zijn berouw en werd de uitspraak vastgesteld op vrijdag 12 april.

Die ochtend, slechts enkele uren voordien, was in de Rijkswachtkazerne van Etterbeek de oud-activist August Borms (1878-1946) gefusilleerd, met wie hij zo vaak samen op één podium had gestaan. Heeft De Backer dat nog vernomen al eer voor hem in het Antwerps gerechtshof het definitief verdict viel in zijn zaak? Groots, dapper of moedig was zijn houding voor de Belgische repressierechtbanken niet te noemen. Hij kon evenwel ook geen trots huichelen om een politieke en militaire

⁹⁰ Wellicht de reporter van de *Volksgazet* zelf, dat in zijn avondeditie van 4.IV.1946, p. 6 als eerste en enige persorgaan belangstelling had voor dit proces.

⁹¹ Vanaf oktober 1944 had het krijgshof in België vijf kamers: twee in Brussel, twee in Luik en één in Gent. Het Antwerps krijgshof kwam tot stand in november 1944 op aandringen van krijgsauditeur Herman Sabbe (1900-1978) en op voorstel van minister Maurice F.P. Verbaet (1883-1957) van Justitie. Het behandelde de beroepen tegen de vonnissen van de krijgsraden van Antwerpen en Turnhout (niet die van Mechelen) en hield zijn eerste zitting op 15 december 1944. Na het zomerreces van 1948 stopte het met zijn werkzaamheden en nam het krijgshof van Brussel opnieuw zijn zaken in beroep in behandeling.

⁹² Was raadsheer in het hof van beroep van Brussel en werd in februari 1946 bij regentbesluit benoemd tot burgerlijk magistraat voorzitter van de derde tijdelijke Franstalige kamer van het krijgshof van Brussel.

⁹³ Zelf ook afkomstig uit de Kempen. Hij verliet het krijgshof van Antwerpen op 1 november 1946 en keerde als advocaat terug naar de balie maar was nog wel plaatsvervangend rechter.

⁹⁴ Die was tijdens de zitting snipverkouden, zat de hele tijd met een zakdoek voor zijn mond en liet het verdedigend woord aan zijn confraters. Mededeling Ida Bols-de Backer aan GvG, 27 augustus 1996.

⁹⁵ Afkomstig uit het zuiden van Oost-Vlaanderen werd hij oorlogsvrijwilliger tijdens de Eerste Wereldoorlog en bracht het tot luitenant. In 1921 studeerde hij af als dr. in de Rechten, ging aan de balie in Antwerpen en werd er stafhouder in 1954. Cf. *Rechtskundig Weekblad*, 25 oktober 1959, kol. 396-398.

⁹⁶ Theo BROUNS. **Dagboek van mijn gevangenisleven (28 oktober 1944-28 maart 1946)**. Antwerpen, 1969.

⁹⁷ *Volksgazet*, 5.IV.1946.

collaboratie die hij in geweten niet meer kon goedkeuren. Rekening houdend met verzachtende omstandigheden⁹⁸ werd de doodstraf nu omgezet in levenslange hechtenis. Maar de Belgische staat kreeg dan wel een half miljoen frank schadevergoeding...

In de gevangenis

Na de behandeling van zijn beroep zat De Backer zijn straf uit in de gevangenis van Sint-Gillis. Daar mocht hij om de veertien dagen bezoek ontvangen van zijn vrouw en dochter. Hij zat daar op cel met de journalist Jan Hadermann⁹⁹ (1900-1996) en met de bekende tekenaar, glazenier (en later ook stoetenbouwer) Frans T. van Immerseel¹⁰⁰ (1909-1978). De Backer werd er een voorbeeldig hoofdredacteur van *Opbouw*¹⁰¹. In de 'Papieren Thomas de Backer' in mijn bezit bevinden zich drie nummers van dat (alle gevangenis en interneringscentra overkoepelend) 'halfmaandelijks tijdschrift door en voor gedetineerden'. Enkele auteurs – als Jos van Limbergen (die in Hemiksem zat) en Ferdinand Vercnocke - ondertekenden met hun volledige naam. Sommige artikels werden met een voornaam of een nogal doorzichtig pseudoniem gesigneerd terwijl er ook een aantal bijdragen naamloos zijn. Het hoofdartikel was meestal ondertekend 'Th.' of 'Th. – Sint-Gillis' en over het auteurschap van De Backer kan geen enkele twijfel bestaan. Het oudste stuk van zijn hand vonden we in het nummer van 15 september 1947 en is getiteld 'Optimisme' (p. 1-2). Het laatste dat verscheen op 1 september 1950 (p. 6 en 8) ging onder de kreet 'Naar Geel!' maar toen was de auteur ervan al op vrije voeten. De Backer hield ook een paar voordrachten in de gevangenis, die plaats vonden in de oude smidse. Hij sprak er over de oude en de nieuwe Kempen of vertelde anekdotes uit het volksleven van zijn geliefde heimat¹⁰².

⁹⁸ 'Voortspruitende uit de hulp die hij gedurende de bezetting aan talrijke burgers verleende'. Zo staat het in *Gazet van Antwerpen*, 13-14.IV.1946, p. 3 en *De Nieuwe Gazet*, 13-14.IV.1946 die beide duidelijk hetzelfde persbericht citeerden.

⁹⁹ Hadermann was eerst redactiesecretaris en vanaf juni 1940 hoofdredacteur van *Het Laatste Nieuws* dat tijdens de bezetting onder dezelfde 'gestolen' naam bleef verschijnen. In de redactie behoorde hij tot de 'loyale' groep die een neutraal (zeg maar: attentistisch) informatieblad wilden maken. Om die reden werd hij in juni 1943 ontslagen waarna de krant een nationaal-socialistische koers ging varen. Dat belette niet dat de Brusselse krijgsraad hem begin december 1945 bedacht met levenslange dwangarbeid. Voor zover wij konden nagaan werd in beroep deze straf bevestigd.

¹⁰⁰ Voor de oorlog was Van Immerseel, die toen in Averbode werkte en woonde, militant van het Verdinaso. Hij werd *SS-Kriegsberichter* en tekende talloze affiches en propagandaprenten voor *De SS-Man*. Het proces tegen de medewerkers van dat blad vond plaats voor de krijgsraad van Antwerpen in juli 1945. Maar van de 24 beklaagden waren er slechts drie aanwezig. Er vielen maar liefst negentien doodvonnissen, de meeste bij verstek, zoals ook voor Van Immerseel. In mei 1947 werd zijn zaak opnieuw behandeld, ditmaal op tegenspraak en kreeg hij levenslang. Na zijn vrijlating verkreeg hij door zijn onuitputtelijke werkkraft en commerciële geest een ruime bekendheid, ook buiten collaboratiemiddens. Zoals vele anderen verkocht ook Ida de Backer pentekeningen van Frans van Immerseel 'om den brode'. Het gezin had immers moeten lenen om de advocaten te kunnen betalen.

¹⁰¹ Cf. Helen GREVERS. **Van landverraders tot goede vaderlanders. De opsluiting van collaborateurs in Nederlands en België, 1944-1950.** Amsterdam, 2013, p. 296-300 heeft het over een 'tweemaandelijks' blad.

¹⁰² Verslagen in *Opbouw*, 1.IX.1947, p. 17-18 en 15.II.1948, p. 16. Wij zagen tot hiertoe slechts een goed dozijn nummers van het blad. Een volledige inventaris van de medewerking van De Backer hieraan is dit dus niet.

waarin opgenomen

het Klein Kasteel

Moederkensdag

VELE lotgenoten hebben nog het geluk hun Moederke te bezitten, onschaarbaar geluk in dagen van smart en tegenspoed.

Men kan zich verlaten gevoelen van God en de mensen, men kan in onmin leven met zijn vrouw, de kinderen kunnen van U vervreemden en de vrienden U de rug toekeren; één blijft U immer verkleefd: Uw Moeder. In vreugde verheugt ze zich met U; in lijden luidt zij met U, méér dan U.

Hoe ongelukkig iemand ook weze, hoe ondankbaar en diep gevallen soms, hem verloochent het moederhart nooit, want moederliefde is trouw en eeuwig:

„de Moeder staat in 't bare van alle dingen,
„er is geen waan die van haar scheidt“.

Mijn jonge vriend, wanneer jij weer naar huis zult gaan, zal Moeder ouder geworden zijn; de groeven in haar gelaat zullen dieper gegrift staan en de rimpels zullen dichtter aan haar ooghoeken webben, want Uw gevangentijd was voor haar een zware tijd.

Omdat jij geleden hebt zult jij haar dubbel lief zijn en zij zal voor U de zachte zalvende woorden vinden die van hart tot hart spreken.

Jij zelf hebt, inniger dan weleer, ervaren hoe nabij zij U bleef in de jaren der scheiding, en hoe grenzeloos haar toewijding en haar kommer om U. Eens thuis, zult jij Moederke al haar leed vergelden en haar stre-

len met de tedere dankbaarheid die een jonge man kan koesteren voor het wezen dat hem dierbaar op aarde is. Op Moederkensdag 1950 hebt jij haar een liefdevolle gedachte gewijd, voorbode van de diepe verering die jij al Uw levensdagen haar zult toedragen.

Wij, gehuwde lotgenoten, denken deze dag met weemoed, heimwee en verlangen aan de vrouw die de ziel en het hart is van ons huisgezin, de Moeder van onze kinderen.

Moge hare en onze wensdroom dra in vervulling gaan, en hereniging een nieuw begin inluiden, een gezegend begin van vreedig geluk en schone liefde, van innig begripen en bereidheid voor de levensstrijd.

Voor Haar ook brachten de jongere jaren de bitterste beproeving; moedig en trouw doorstond zij alles en bleef de schursengel van onze haard en onze kinderen.

Zovelen onder ons onderhouden met fierheid hoe die vrouw wonderen verrichtte om het gezin recht te houden, hoe al haar doen en denken er op gericht was om de verwijderde echtgenoot het gevangenisleven te verzachten, hoe zij haar eigen zorgen verveelde om de zijne te verminderen en hoe zij, destijds misschien verward door een leven van welstand, in nood en ontbering een sterke vrouw werd wier liefde groeide tot kracht en offer.

Het overkoepelend gevangentijdschrift waarvan De Backer 'hoofdredacteur' was in Sint-Gillis. Het grafisch werk – zoals ook hier – was heel vaak van de hand van Frans van Immerseel, zijn celgenoot (verzameling GvG)

De vlucht door het brandende en in de nederlaag wegzakkende Duitsland, de elkaar opeenvolgende gevangenisverblijven, zijn proces voor de krijgsraad met zijn totale ineenstorting waarna een half jaar de niet eens ondenkbare voltrekking van de doodstraf boven zijn hoofd bleef hangen, hadden de ooit zo strijdvaardige Kempense volkstribuun blijkbaar definitief op de knieën gekregen - hij was beslist niet de enige. Maar sommige voormalige strijdgenoten en medestanders spaarden hem daarom hun sarcasme niet! De eeuwige querulant en scherpstrijper Ward Hermans die in cel 359 ook 'op pensionaat' in Sint-Gillis zat, haalde ze inderdaad allemaal door de mangel van zijn *Lachende Verzekens*. Bert Peleman (1915-1995) werd opgevoerd als 'de dichter Spelemans', Albert Deckmyn (1915-1889) heette 'Mr. Spekmijn' of Filip de Pillecyn¹⁰³ (1891-1962) die met een verwijzing naar een van zijn belangrijkste werken de weinig benijdenswaardige naam van 'soepsoldaat Johan' kreeg! Dat vroeg of laat ook de 'bekeerling' De Backer - zijn oude streek- en strijdgenoot met wie hij zo vaak samen het woord had gevoerd - ook zijn doelwit zou worden, stond in de

¹⁰³ Ook De Pillecijn zou een tijdlang dezelfde cel met De Backer gedeeld hebben. Beiden kregen af en toe via een cheque wat geld van de minderbroeder dr. Alfons (kloosternaam Norbertus) Broeckaert (1896-1963). Verklaring Ward van Baelen aan GvG, 21 juli 1977.

Alleszins werkte ook De Pillecijn vrij intens mee aan *Opbouw*. Dat leverde hem in 1948 'negen maanden moderatie' op vanwege de minister van Justitie zodat hij een jaar later vrij kwam. Cf. Jan VERSTRAETE. **René Victor 1897-1984. Strijder voor het Vlaamse rechtsleven. Biografie**. S.l., 2018, p. 391. Mogen wij veronderstellen dat twee jaar later ook De Backer van dezelfde gunst heeft mogen genieten? Zeven *Opbouw*-bijdragen van De Pillecijn werden veertig jaar geleden opgenomen in: Filip de PILLECIJN. **Kiespijn der ziel. Onuitgegeven journalistiek**. Verzameld en ingeleid door Richard BAEYENS. Antwerpen, 1981.

sterren geschreven¹⁰⁴. Een en ander plaatst op zijn minst een kanttekening bij de eenzijdige voorstelling van zaken als zouden de gevangenen en interneringscentra van de naoorlogse repressie de bonte verzameling van collaborateurs in allerlei gradaties tot een hecht amalgaam hebben gesmeed¹⁰⁵.

Theo de Backer was vrijgekomen rond de jaarwisseling 1945/46 maar mocht niet meer in Mol komen en woonde toen in Boechout bij een oom en tante. Daarom drong hij er bij zijn moeder en zus op aan naar Antwerpen te verhuizen aangezien het huis in de Guido Gezellestraat 4 in Mol toch ging verkocht worden¹⁰⁶. Cécile de Backer-Theys en dochter Ida trokken in april 1946 inderdaad naar de Scheldestad en gingen er wonen in de Paleisstraat 97 waar ze een winkel in wijn en sigaren uitbaatten; Theo had ondertussen werk gevonden bij de Kredietbank. Zoals bij duizenden anderen het geval was ondernam ook de familie De Backer alles wat maar mogelijk was om de invrijheidsstelling van hun echtgenoot of vader te bekomen. Alle oude vrienden en bekenden van wie vermoed werd dat zij ook maar iets daartoe konden bijdragen, werden aangesproken of aangeschreven. De man die in de Kempen zo ongeveer als eerste op uitgebreide wijze aan dienstbetoon had gedaan, kon nu zelf één of meerdere 'kruiwagens' goed gebruiken. Op 18 januari 1950 liet Albert Lilar¹⁰⁷ (1900-1976), liberaal minister van Justitie in de eerste regering Eyskens, per brief aan de christen-democratische en flamingantische oud-minister Hendrik Marck (1883-1957) weten dat hij bij ministerieel besluit de straf van De Backer per 10 januari 1950 op vijftien jaar buitengewone hechtenis had gebracht¹⁰⁸.

¹⁰⁴ Op 25 januari 1948 was het beurt aan De Backer:

Aan de apostel Thomas!

Zeg Thomas

Dat is eerste klas!

'k Wil net als gij loyaal zijn morgen...

Gelief voor mijn "Bewijs van Burgertrouw" te zorgen.

Uw koekskens zijn nog geen mastellen!

Gij hebt zo min als ik iets te vertellen!

"Ik verg de loyauteit van "Zwart" zoowel als "Wit!"

Kan men nog loyaler zijn, wanneer men braafjes... "zit"?

Wil ons "genereus begrijpen" en vooral "wees mild"...

O wild geworden kannibalen van 't koppensnellersgild!

"Wij bekennen, dat wij schromelijk (ver-)dwaalden,

Toen wij van over de Rijn... ideologieën haalden..."

Nu krijgen wij dat goedje "import of Great Britain"...

De wind waait nu van ginder, zoo draaien wij meteen!

God geve dat w'ons nu, geen tweede keer vergissen!

De Russen zouden ons deze keer beslist niet missen!

(In machineschrift op doorslagpapier aanwezig in wat nog rest van het archief Ward Hermans, in mijn bezit.)

¹⁰⁵ Dat doet bijvoorbeeld Koen AERTS. **Kinderen van de repressie. Hoe Vlaanderen worstelt met de bestraffing van de collaboratie.** Kalmthout, 2018, p. 131-136.

¹⁰⁶ Niettegenstaande het feit dat het gezin De Backer er sinds de zomer van 1939 reeds woonde, werd het huis beschouwd als 'oorlogswinst' en door het sekwester verkocht rond de jaarwisseling 1947/48.

¹⁰⁷ Hij was vier keer minister van Justitie en voorstander van een redelijke aanpak van de repressie. Onder zijn ministerschap werden geen doodvonnissen uitgevoerd en werd gepoogd het cultureel leven in de gevangenen en interneringskampen te stimuleren.

¹⁰⁸ Fotokopie in: Henri de BACKER en Leo BELIËN, **250 jaar De Backer in de Kempen 1725-1975. Tweede boek: Mol.** Uitgave in eigen beheer. Mol, 1997. Zou naast Marck ook de socialistische oud-minister Herman Vos (1889-1952) voor De Backer tussenbeide gekomen zijn? Vos en De Backer kenden elkaar van in 1925 en

Doordat daarvan reeds ruim viereenhalf jaar achter de tralies was doorgebracht, kon nu gedacht worden aan de toepassing van de Wet Lejeune op de voorwaardelijke invrijheidstelling. Die is echter geen recht maar een gunst, zoals men weet. Maar aan het goed gedrag van Thomas de Backer in de gevangenis en zijn toekomstige geslaagde re-integratie in de maatschappij kon niemand echt twijfelen.

Weer vrij

Op 16 augustus 1950, de dag na Moederdag en tevens de verjaardag van zoon Theo, kwam De Backer vrij¹⁰⁹. Tien dagen later bracht de kersverse minister van Justitie, de CVP-er Ludovic Moyersoen (1904-1992), Kamervoorzitter Frans van Cauwelaert (1880-1961) schriftelijk hiervan op de hoogte. Van Cauwelaert schreef eigenhandig op deze korte nota: 'Ik verheug mij over dit besluit'. En ook Camille Huysmans (1871-1968), Jan van Mierlo, Hendrik Borginonen August de Boodt stuurde gelukwensen¹¹⁰. Zoals elke ex-gedetineerde stond hij een tijdlang onder een vorm van voogdij of toezicht door iemand die inzake civisme onberispelijk was. In het geval van De Backer was dat de Antwerpse letterkundige Lode Baekelmans (1879-1965). Maar met de vrijlating werd de strijd voor het materieel bestaan de eerste zorg. Er werd tweedehands een auto gekocht en dochter Ida leerde zo snel mogelijk rijden. Zo gingen vader en dochter heel Vlaanderen door de baan op om wijn, likeuren en sigaren te verkopen. In de loop van 1952 verhuisde het gezin naar de Collegestraat 53 in Geel waar de wijnhandel werd voortgezet. De Backer mocht zich immers nog niet in Mol gaan vestigen ook al werden daar handtekeningen voor verzameld¹¹¹. Slechts enkele jaren nadat Ida in november 1953 in Geel gehuwd was, verhuisde het echtpaar De Backer terug naar Mol¹¹². Daar woonden ze eerst op het Rond 24, met een kleine winkel. Een paar jaar later betrokken ze enkele huizen verder, op het Rond 12, een veel grotere winkel. Op het eind van de jaren '50 vroeg en bekwam Thomas de Backer het herstel van zijn rechten en kon toen zelfs met een paar jaren terugwerkende kracht pensioen krijgen. Aan politiek deed de voormalige Kempense voorman niet meer¹¹³. Het chaotisch einde van een per slot van rekening verloren oorlog en de strengheid van de Belgische repressie hadden hem opnieuw

konden – ook daarbuiten - het goed met elkaar vinden Dat zou meteen het feit verklaren dat deze laatste Vos nog bezocht op zijn sterfbed wat een emotioneel tafereel opleverde. Eigenhandige nota door Ward Hermans op een fotokopie van p. 228 van Louis de LENTDECKER, **Tussen twee vuren**, in papieren Ward Hermans in mijn bezit. Helaas laat Bernard van CAUSENBROECK, **Herman Vos. Van Vlaams-nationalisme naar socialisme**, Antwerpen-Baarn-Gent, 1997, ons ook hierover in het ongewisse.

¹⁰⁹ Diezelfde dag trad de homogene CVP-regering Pholien aan waarin August de Boodt (1895-1986) minister van Wederopbouw was en bij wie Ward van Baelen had aangedrongen om 'iets te doen' voor De Backer. Mededeling Ward van Baelen aan GvG, 21 mei 1982.

¹¹⁰ Beatrijs VERHAERT. **De Turnhoutse Vlaams-nationale organisatie onder leiding van Thomas Debacker gedurende de vooroorlogse VNV-periode (1933-1940)**. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling. Leuven, 1977-1978, p. 131-132.

¹¹¹ Mededeling Herman Noyens aan GvG, 11 september 1996.

¹¹² Wij beschikken over een verklaring (de dato 9 december 1977) van de Molse kunstschilder Albert Peten (1900-1982) die op de begrafenis van Josine van Cauteren, de derde vrouw van Jakob Smits (1855-1928), Thomas de Backer ontmoette. Die zou Peten, die bekend stond als liberaal, gevraagd hebben of hij mocht terug komen naar Mol. Peten antwoordde hem: 'Waarom niet? Gij hebt de mensen niets misdaan!'. Waarop De Backer repliceerde: 't Was een grote misstap maar het was erop of eronder. Ik kon niet anders.'

¹¹³ Die passiviteit kon niet bij elke lotgenoot op veel begrip rekenen. De hardste bewoordingen hoorden we in het najaar van 1980 uit de mond van een collega-onderwijzer die zelf zich nog in 1944 gemeld had voor de Waffens: 'Thomas de Backer dierf na de oorlog toen hij uit de bak was gekomen zelfs niet eens op de begrafenis van een strijdgenoot verschijnen. Dat noem ik een lafbek!'

doen worstelen met de oude twijfel of hij in een grote partij niet meer had kunnen doen voor zijn Kempens volk¹¹⁴. Voor zover wij weten, kon enkel *Toren*, het maandelijks tijdschrift van de norbertijnerabdij van Tongerlo¹¹⁵, waarmee De Backer altijd goede contacten had onderhouden, op zijn medewerking rekenen¹¹⁶.

Het echtpaar De Backer-Theys na zijn vrijlating in 1950 (verzameling GvG)
Een nummer van het tijdschrift *Toren* waaraan De Backer meewerkte (verzameling GvG)

Eind 1965 – nadat ze gestopt waren met hun zaak - verhuisden De Backer en zijn echtgenote naar de Edmond van Hoofstraat 19 in Mol waar ze recht tegenover dokter Juul Valgaeren woonden, een oude politieke medestander. Ze woonden daar nog maar drie maanden toen eind januari Cecile de Backer-Theys er overleed. Tot eind 1968 bleef de weduwnaar er nog wonen en verhuisde toen naar een gelijkvloers appartement in de Sint-Pietersstraat, want 'Mol was alles voor hem'¹¹⁷. Dochter Ida had reeds herhaaldelijk bij haar vader aangedrongen om bij haar en haar man in Beerse te komen wonen. Toen ze begin november 1971 op een avond haar vader ging bezoeken, was hij de avond daarvoor gevallen, na een lichte hartaanval. Hij is

¹¹⁴ Mededeling Ward en Mia van Baelen-Peeters aan GvG, 21 juli 1977.

¹¹⁵ Wij beschikken over een zestal nummers van dit blad dat elke maand 64 pagina's telde. Naast een aantal norbertijnen werkten op onregelmatige basis hieraan mee Albe (pseudoniem van Renaat Anton Joostens 1902-1973), Karel Vertommen (1907-1991), Cor Ria Leeman (pseudoniem van Corneel A. van Kuyck (1919-1991), Juliaan Haest (1912-1984), Beatrijs van der Hallen (1895-1986), Antoinette Buckinx-Luyckx (1903-1983), Jos Vinks (1920-2000) e.a. De Backer publiceerde er niet onder eigen naam in, maar dit moet nog verder onderzocht worden. E-brief pater Kees van Heijst (abdij Tongerlo) aan GvG, 2 december 2020.

¹¹⁶ Mededeling Jozef van Hoof (1907-1996), onderwijzer (later schoolhoofd) en 'thomassist' uit Mol-Achterbos, aan GvG, 28 november 1987.

¹¹⁷ Mededeling Ida Bols-de Backer aan GvG, 27 augustus 1996.

dan nog drieëneenhalve week bij zijn dochter thuis ziek geweest en stilletjes weggedeedsterd, 'helemaal afgeleefd', en overleed daar in de Melkerijstraat in Beerse op 1 december, kort na middernacht, in de ouderdom van 79 jaar.

Op de begrafenis op zaterdag 4 december in Mol waren tal van oude medestanders aanwezig: Arthur Heylen, Frans Wildiers, prelaat Joost Boel van Tongerlo (1919-2006), oud-volksvertegenwoordiger Hendrik Borginon (1890-1985) van de Frontpartij en later het VNV, kolonel A. Emiel van Coppenolle (1893-1975), de historici Hendrik Elias en Rob van Roosbroeck, oud-minister August de Boodt van de CVP, VU-voorzitter Frans van der Elst (1920-1997) en andere parlementairen en oud-parlementairen. Aan het open graf hield VU-senator Leo Wouters een indrukwekkende lijkrede en typeerde de afgestorvene als een groot Vlaming, een oprecht christen en een schoon mens¹¹⁸. Een tiental jaren na zijn overlijden werd in Beerse een meisjesschaar van het Vlaams Nationaal Jeugdverbond (VNJ) naar hem genoemd¹¹⁹.

¹¹⁸ *Gazet van Antwerpen*, 6.XII.1971, p. 9 en 't *Pallierterke*, 9.XII.1971.

¹¹⁹ Cf. *Storm*, jg. XXII, nr. 3, lentemaand 1982, p. 30-31.